ХОНИШОДОЙ ХАЛУУН ХАҺА

ҮБЭЛДӨӨ маанадтэ хонишодой хүдэлмэри бэлэн бэшэ. Хүйтэн шуурганшье болохо, тэжээл дуталдаха. Эдэ бүгэдые ши хонишон, тулгажа гараха, ши, хонишон, эдэниие дабажа гараха ёһотойш. Сэхынь хэлэхэдэ, үбэлдөө элбэг хүрэхөөр тэжээлтэй хонишод маанадай дунда үсөөхэн лэ байха.

Үбэл хадаа маанад хонишодто халуун хаһамнай гээшэ. Хурьгадые абаха, тэдэнээ бултыень гарзагүйгөөр түлжүүлхэ хэрэгтэй. Эхэһээ һалгаагдаха үедэ хурьганай шэгнүүр 25 килограмм болгогдохо байна.

Үбэлэй үедэл эдэ бүгэдэ шиидхэгдэдэг. Хүйтэн шуурган тохёолдохо, тэжээл дуталдаха. Гансашье манай бригадада иимэ байдаггүй. Бултандань шахуу иимэрхүү гээд мэдэдэгби. Хонишон мэргэжэлтэй хэдаа бидэнэр эдэ бүгэдые бодомжотойгоор дабажа гараха уялгатайбди. Эндэ бүхы юумэн маанадай үнэн сэхэ ажалһаамнай, оролдолгоһоо дулдыдадаг.

Таанадые минии һургаһайай хэрэггүй. Хурьгадаа гарзалуулхагүй, бусадшье бэрхэшээлнүүдһээ хамгаалха талаар хэндэшье дуулдаагүй, шэнэ арга дүршэл намда байхагүй. Нэгэл иимэ юумэ дабтан дабтан хэлэдэгби. Хонишодой бэе бэеһээ халан абалсадаг хони харууһалха заабари, аргануудые бү мартая. Эдэ заабари, арганууд хэдэн зуугаад жэлэй туршада хэрэглэгдэжэ, ехэ экономическа ашаг олзо үгэдэг байгаа. Мүнөөшье хонишондо ехэ хэрэгтэй.

Түрүүшын заабари хонидые һайнаар хооллуулха, хүшэ шадалыень бууруулхагүй ёһотой. Эхэнь тарган һайн байхадаа, хурьганиинь шье өөдэргэн, эхэньшье һүтэй, һүнһөөнь шэмэтэй һайн юун хурьганда байхаб? Тэжээлтэй элдэб витамин, микроэлементнүүд нарай амитанай бэе махабадые бүхэжүүлдэг ха юм. Иимэ хурьган эхэһээ һалгаагдахадаа 25—30 килограмм болодог. Арай шамай ябаһан хониһоо хурьган гараашье хадаа хойшолонтой байха бшуу. Хурьганиинь өөдэгүй муу, эхэнь һүгүй байха. Иимэ хурьга гарзалуулхагүйн түлөө оролдоод туһша. Ажал ехэтэйл байха.

Тиимэ хадань мүнөөнһөө, эртээнһээ хонидоо һайнаар харууһалхые оролдохоор. Энэ ушарта ехээр ажаллаха болохобди. Тэжээл дутамаг ха юм даа. Зүгөөр бүхы юумэеэ һайса бодомжолоо һаа, һарбайһанаа бэелүүлжэ болохо. Хонин бүхэнэйнгөө ямар байһаниие ойлгохогүй һаа, иигэжэ бодомжолхоньшье бэрхэтэй. Шадалгүй һула, хүшэтэй һайн хонидые адляар харууһалжа болохогүй. Бидэнэр бригададаа хонидоо шадал хүшэнэйнь зэргээр гурбан бүлэг болгодогбди. Хүшэ һайнтай, дунда зэргын хүшэтэй, эгээ һула хүшэтэй гээд илгардаг. Эдэнэр тус тустаа тусхай харууһатай, тэжээл хоолтой байлгагдадаг. Эгээ һулануудтань үбһэ, витаминтай тэжээл, багахан талха тараанай зүйл үгтэдэг. Иимэ һулануудтай хото хорёогойнгоо хажууханаар адуулагдадаг. Эдэнээ байраһаа бултанайнь һүүлдэ гаргаад, хамагһаа түрүүн хотондонь оруулдагбди.

Дунда зэргын шадалтайнуудтань үбһэ, витаминтай тэжээл эдюулэгдэдэг. Бэлшээгдэхэ газарынь хотонһоо бүри холохонуур болгогдодог. Хонид зайжа, ябажал эдеэлхэ дуратай амитан ха юм. Хүшэ шадал һайнтай хонидто багахан үбһэ, витаминтай тэжээл үгтэнэ. Тиигээд эдэнэр үдэр бүхэндэ бэлшээридэ гаргагдадаг. Сүүдхын эгээ урин дулаан сагтань, 10—11 сагһаа 4 саг хүрэтэр ябуулагдана.

Үбһэ үгөөд байхадаа хэр эдеэлһыень ходо шалгагдана. Юуб гэхэдэ, хонид үбһэ тэжээлые гэшхэжэ, урижашье болохо, гамнахашье хэрэгтэй ааб даа. Зүгөөр гол түлэб хонин бүхэн садаха ёһотой. Һайн шадалтай хонид һулануудайнгаа хубиень эдилсэжэрхихэ. Энээниинь ходо хаража, тааруулжа байгаагүйдэ һулануудынь бүрил муудашаха. Тиигээдшье үбэлжэлгын үедэ хүрэхөөр хараалжа, үбһэ тэжээлээ үгэхэ хэрэгтэй. Биратай хоол эдингүйгөөр хонин гурбал хонопоо һаа, турашаха, һара соо эпэниинь хүсэлдүүлхэгүйш. Байһан үбһэ тэжээлээ яажашье һаань хүргэхые оролдохош. Хонидой олоороо түрэхэеэ байхада эдэниие эдеэлүүлхэ гээшэ мүнөө маанадай шухала зорилго болоно. Зүгөөр хурьгадые абаха үеэ мартаалтагүй. Энэмнай үглөө мүнөө болошонхой. Энээндээ бэлэдхэлгүй байшоо һаа угаа муу. Гансахан үдэр, недели соошье дулаан байрынгаа бүхы нүхэ һүбэ шэглэжэ, бүхы неэшэнгүүдээ заһабарилжа, түлеэгээ асаржа үрьдихэгүйш. Хорон һалхигүй, дулаахан газарта хурьгадаа абахада һайн. Дулаан байра соо ходо нэгэ адли температура байха заабаритай. Нэгэ хүйтэн, нэгэ дулаан болоо һаа муу. Һаяхан гартад байхадаал хурьгад муудажа, үбшэлжэшье магад. Иимэ нарай үеынь һайнаар үнгэргэжэ шадабал, саашадаа түлжүүлхээр байха.

Хонидые зүбөөр, һайнаар харууһалха үни урдын сагһаа эхитэй дүршэл, заабари олон ха юм даа. Эдээн тухай хэлэһэнэй хэрэггүй. Ямар һайн дүршэлтэй байһанаа хонишон бүхэн һанаг, һэргээг лэ. Эдэ һайн дүршэл, заабаринуудые сэхэ шууд ажалдаа хэрэглэжэ, бусад хонишодой дүршэлтэй жэшээлжэ, һайнинь шэлжэ ябаг лэ. Олоһон дүршэл, заабаринуудаа заабол, нэгэшье алгасангүйгөөр, мартангүйгөөр, үсэд тэсэмгэйгээр бэелүүлхэ шухала. Багахан залхуураад лэ, хэзгүй юумэнии ехэ һаад тойбо ушаруулха. Хүйтэн шэрүүн үбэл болоходоо, тэжээл дуталдахадаа муу. Зүгөөр залхуу хонишонһоо муу юумэн байхагүй. Иимэ залхуу хонишониие байлгалтагүй, ажалһаань сүлөөлхэ хэрэгтэй. Мүнөө хэхэ юумэеэ үглөө хэхэб гэнгүйгөөр, тон оролдосотой нягтаар лэ ажаллахадаа хэрэгнай бүтэсэтэй байха юм.

Хонин ажалда хабаатай бүхы хүнүүд иигэжэ хүдэлхэ ёһотой. Теэд юундэ хэа хаанагүй шахуу хурьгашадые эгээл хаһа сагынь болгожо хэёд табидаг гээшэб? Түрэлгын эхилшэхэдэ зарим хонишод хурьгашадаа түрүүшынхеэ харадаг. Теэд хурьгашадынь хонин ажалда ябаашьегүй байшадаг. Колхоз, совхоз бүхэндэ үбэлдөө олон хүн сүлөөтэй болодог. Эдэниие эртээнһээ отарануудта хубаарилжа табихада яаха байгааб. Нэгэ дахин бэшэ, харин жэлһээ жэлдэ ямар нэгэн хонишондо урдань хүдэлһэн хүнүүд эльгээгдэдэг һаа, угаа һайн һэн. Иигэжэ ябаһан хүн олзотойшье байха, хонишодшье дүршэлтэй туһамаршадтай болохо байгаа. Хурьгашадаар колхоз, совхозой залуушуулые эльгээбэл һайн. Иигэжэ залуушуул хони үсхэбэрилгэдэ олооро хабтададаг болохо һэн. Манай бригадын олон залуу хурьганад һайн хонишод болоһхой.

Гэхэ зуура хонишодой ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангалга ехэ дутагдалтай. Манай бригадынхид колхозой түбтэ дутахэн аад, барагтай. Хилээмэнэй, папиросой гү, али керосинай хойноһоо хонишон 5—10 километр ябажа сагаа алдабал, ямар ажал урагшалхаб. Шэнэ газетэ абахагүй байгаа һаа, радиоприёмнигынь эбдэрхэй һаа ямар гээшэб? Хонишодые хангадаг хүнүүдэй залхуурһанһаал, иимэ ушар тохёолдоно.

Эрдэмтэ мэргэжэлтэдэй үнэн сэхэ ажал, туһаламжа хонишодто баһал хэрэгтэй. Хонишодой дүй дүршэлые эрдэм ухаанай талаһаа тайлбарилан бэшэхэ, эрдэмтэдэй түйлаһан амжалтые нэмэжэ харуулха хэрэгтэй даа. Ерээд һайн үгэеэ хэлээд ошохо бэшэ, харин эрдэмтэ мэргэжэлтэд бодото туһаламжа үзүүлхэ, ямар ажалаа хайшан гэжэ хэхые тодорхойгоор заажа үгэхэ ушартай.

Эдэ бүгэдые хоблон хэлэхэеэ гү, али хонишодые үмөөрхэеэ һанзнагүйб. Хонин ажал республикымнай үйлэдбэриин шухала һалбари хэдань, булта ажалдаа үнэн сэхээр хандаял гэхэеэ һананаб.

Бидэнэр, хонишод, хүдөө ажахыда бултанһаа эгээн ехэ олзо доход оруулнабди. Энээгээрээ омогорхонобди. Жэлһээ жэлдэ иигэжэ омогорхохо эрхэмнай бүри ехэл боложо байг гээд оролдохо ушартайбди. Манай Байгал шадарай үбэлэй шэрүүншье һаань, тэжээлэй дутамагшье һаань, энэ үбэлжэлгын үедэ колхоз, совхозуудай олзо доход улам улам ехэдхэжэ шадахабди. Эгээл тиимэһээ манай бригадынхид ерэхэ жэлдэ 100 хонин бүхэнһөө 105 хурьга түлжүүлхэ, эхэһээ һалгаагдатарнь хурьганай шэгнүүр 25 килограммда хүргэхэ, хонин бүхэнһөө 3,8 килограмм нооһо хайшалхаар шиидэв.

Зүгөөр энээниие бэелүүлхэнь бэлэн бэшэ. Оролдосотой ажалаар энээниие бэелүүлхэбди. Үсэд тэсэбэритэйгээр ажаллахада зорилһомнай хэрэг сохом бүтэхэ. Иигэжэ бидэнэр нэгэнтэ бэшэ этигэнхэйбди.

Иигэжэ үсэд тэсэмгэйгээр ажаллая гээд хонишон бүхэниие уряалнаб. Энэ бэрхэшээлтэй үбэлжэлгын үедэ бүхы хонишодой амжалта түйлахые үнэнхэ зүрхэнһөө хүсэнэб.

Ш. Л. ЦЫРЕМПИЛОВА,
Баргажанай үйлэдбэриин управлениин Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

42-дохи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 303 (10670) | 1964 оной декабриин 23, среда | Сэн 2 мүнгэн

РЕСПУБЛИКАМНАЙ ГҮРЭНДЭ ҺҮ ХУДАЛДАХА ТҮСЭБӨӨ ДҮҮРГЭЭ

МЯХА ТУШААХА ДААБАРЯА ДҮҮРГЭХЭ—МҮНӨӨДЭРЭЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГО

1964 оной декабриин 20-до республикымнай гүрэндөө 901.959 центнер һү тушаажа, жэлэйнгээ түсэб 100,2 процент дүүргэбэ. Һү ехээр һааха, тэрэниие гүрэндэ худалдаха түсэб болзорһоо урид дүүргэхэ мүрысөөндэ Яруунын үйлэдбэриин управлениин ажахынууд шалгаржа гараа. Эндэхи колхоз, совхозууд мүнөө түсэбһөө гадуур 4316 центнер һү тушаагаад байнхай. Гүрэндэ һү худалдаха жэлэй түсэб Зэдын, Кабанскын, Хоринии, Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениинүүдэй ажахынууд болзорһоо урид бэелүүлжэ шадаа.

Түйлаһан энэ амжалтаараа һанаагаа амарангүй, Сэлэнгын совхозой һаалишадай уряалаар социалис мүрысөө бүри хүсэтэйгөөр дэлгэрүүлжэ, жэлэй дүүрэтэр үшөө ехэ һү түсэбһөө гадуур тушааха гээшэ колхоз, совхоз бүхэнэй, һаалиин фермэ, һаалишан бүхэнэй шухала зорилго мүн.

Гэхэ зуура гүрэндэ һү тушаалгаар гээгдэжэ ябаһан управлениинүүд, колхоз, совхозууд үшөөл олон байна. Илангаяа Хяагтын, Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениинүүдэй ажахынууд һү тушаалгаар ехэхэн гээгдэлдэ оронхой. Эдэ ажахынууд жэлэй дүүрэтэр һү худалдаха түсэбөө бэелүүлхэ талаар бүхы хэмжээнүүдые абаха, шэнэ жэлээ хурдан дабшасатайгаар угтаха гэжэ оролдохо ушартай.

Гүрэндэ һү, мяха худалдаха жэлэй түсэб арбан хоногоор урид дүүргэһэн Кабанскын үйлэдбэриин управлениин ажахынууд республика дотороо шалгарба. Энэ управлениин һаалишад жэлэй эхиндэ сагаан эдеэ дэлбэрүүлхэ тушаа социалис мүрысөө республика дотороо үүсхэһэн. Мүнөө эдэнэр хэлэһэндээ хүрэжэ, республика дотороо эгээн түрүүлэн һү, мяха гүрэндэ тушааха түсэбөө бэелүүлээ бшуу.

ХЭД ТҮРҮҮЛЖЭ, ХЭД ГЭЭГДЭЖЭ ЯБАНАБ?

1964 оной декабриин 20-ной мэдээн

(түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Үйлэдбэриин управлениинүүд, аймагууд	Мяхан	Һүн
Кабанскын	**100**	**100,1**
Баунтын	**96**	**98,0**
Зэдын	**84**	**103**
Түнхэнэй	**84**	**97**
Мухар-Шэбэрэй	**78**	**98**
Яруунын	**77**	**106**
Улаан-Үдын	**77**	**100**
Хоринии	**76**	**100,1**
Баргажанай	**71**	**99**
Республикын туршалгын станци	**114**	**106**

Кабанскынхид һүүлэй жэлнүүдтэ гахай үсхэбэрилгэдэ онсо анхарал табиһанай ашаар байгша ондо урда жэлнүүдэйхиһээ нилээд ехэ гахайн мяха бэлэдхэлэй пунктда оруулаа. Жэшээнь, Шергинскэ совхоз мүнөө жэл гахайнгаа тоо нёдондонойхиһоо хоёр дахин олошоруулжа, 12700 толгойдо хүргэбэшье, гүрэндөө 2500 центнер гахайн мяха тушаагаа. Мүн эндэхи Оймороой совхоз гахайгаа 1,8 дахин олошоруулаад, гахайн мяха тушаалгаяа 1,5 дахин дээшэлүүлээ.

Буруу, хашарагуудаа, гахайнуудаа түргэн зуура шахан таргалуулха, һайнаар түлжүүлхэ талаар түрүү ажахынуудһаа жэшээ абажа, жэлэй дүүрэтэр гүрэндэ мяха тушааха даабаряа бэелүүлхэ тон шухала. Гэхэтэй хамта үбһэ, тэжээлээр элбэг ажахынууд үбэлэйшье сагта үхэрнүүдээ һайнаар таргалуулжа шадаха байна. Иимэ жэшээнүүд республика дотороо олон. Яруунын совхозой малшадай жэшээгээр түлжүүлэгдэхэ, шахан таргалуулагдаха малаа нэгэ газарта суглуулжа, тусхай рационой ёһоор эдеэлүүлдэг ажахынууд олошорно. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Заганский» колхозой малшад шахамалнуудайнгаа шэгнүүр сүүдхэдээ 800—900 граммаар дээшэлүүлнэ. Эдэнэр шахамалнуудта сүүдхэдэ 3 килограмм үбһэ, 10—15 килограмм кукурузын силос, 3 килограмм гурил эдюулдэг байха юм.

Тиигэбэшье олохон ажахынуудта мүнөө хүрэтэр гахай үсхэбэрилхэ, үхэр мал шахан таргалуулха хэрэгтэ анхарагданагүй. Хоринии үйлэдбэриин управлениин ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд хони олоор үсхэбэрилхэмнай гэһэн шалтаг бараад, гахай үдхэхэ гэхэдэ шэлээ татадаг болошонхой. Теэд хони үсхэбэрилгөөрөөшье биратай юумэ хээгүй байһан дээрэһээ гүрэндэ мяха тушаалгаараа республикаяа гэдэргэ татажа байна бшуу. Мүн иимэрхүү байдал Хяагтын үйлэдбэриин управлениин олохон ажахынуудта үзэгдэнэ. Загастайн Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз таряа, хартаабха ехээр тарижа, гахай олоор үсхэбэрилхэ аргатай байгаад, мүнөө энэ фермээ үгы тооной болгожорхёо.

Ерэхэ жэлдэ мяха тушаалгаар энэ жэлэйхидэл адли бэрхэшээлтэй байдалда орохогүйн тула, колхоз, совхоз бүхэнэй хүтэлбэрилэгшэд эртээнһээ хэмжээ абаха, түргэн үдэдэг гахайн тоо олошоруулха, тугал, буруудаа үбэлэй, хабарай туршада һайнаар харууһалжа, тэнхээ тамирыень һуладхангүй ондо оруулжа, томонуудыень шахан таргалуулгада табиха шухала.

ЖЭЛЭЙ БАРАГДАХАЯА БАЙХАДА

МАЛАА ОЛОШОРУУЛААГҮЙ ААД, МЯХА ХААНАҺАА АБАХАБ!

*** ЭНЭ ЖЭЛДЭ ХЭЖЭНГЫН СОВХОЗ ГҮРЭНДЭ МЯХА ТУШААХА ТҮСЭБӨӨ ДҮҮРГЭЭГҮЙ, 1500 ЦЕНТНЕР МЯХА ҮРИТЭЙ ҮЛЭБЭ. * ҮХЭР МАЛЫНЬ МУУГААР ХАРУУҺАЛАГДАНА * ИСКУССТВЕННА ҮРЭЖҮҮЛГЭ ТООГДОНОГҮЙ. * ЭХЭ МАЛ ОЛООР ҺУБАЙРНА.**

МҮНӨӨ ЖЭЛЭЙ дүүрэхэеэ байхада, Хэжэнгын совхоз гүрэндэ 1500 центнер мяха тушааха үритэй. Иигээд хэдышье хубилаа һаа, үлэгшэ арбаад хоног соо тэды шэнээн мяха бэлэдхэлэй пунктда оруулжа шадахаяа болёо.

Теэд ямар шалтагаанаар гүрэндэ мяха тушааха жэлэй түсэб бүрүү һүрэжэ, иимэ бирагүй байдал тохёолдобо гээшэб?

Манай һанахада, совхоздо адууһа малай харууһанай, тэжээлэй муу һаа, үхэр малаа олоор гарза хоролтодо оруулһанһаа болоожол гүрэндэ мяха багаар тушаагаа гээшэ. Хараадшье үзэел даа. Жэлэйнь түсэбһөө аяар 307 бодо мал, тэрэ тоодо 130 үнеэн, мүн 2770 хонин дутуу байна. Жэлэй 11 һара соо совхоздо 6500 хонин, 200 гаран эбэртэ бодо мал, 700 гахай гарзалаа. Энээниие центнерээр, мүнгөөршье сэгнэбэл, нилээд ехэ зоори—мяха, нооһон дэмы хосороо бшуу. Жэшээлхэдэ, тэдэ 6,5 мянган хонидые һайнаар харууһалжа, тус тустань ядахын сагта 35—40 килограмм шэгнүүртэйгээр тушаагаа һаань, хамта 2600 центнер мяхан гүрэнэй амбаарта орохо байгаа ха юм. Нёдондо энэ ажахы 168 мянган түхэригөөр гарзатажа гараа һэн. Байгша ондошье баһал тэрэнһээ бага бэшэ гарза хохидолдо орохо түйлдаа хүрэнхэй. Тиибэшье совхозой хүтэлбэрилэгшэд, экономистнууд энээниие мүнөөнһөө һайнаар тооложо, ямар һалбари хэды шэнээн гарзатааб, ямарынь ашаг олзотой байгааб, мүн саашадаа дутуу дундаяа усадхаха талаар юу хэхэб гэжэ ёһоор бодожо үзэнэгүй.

ЗАЛХУУ ХОЙРОГ ЗОНИИЕ ФЕРМЭҺЭЭ ЗАЙЛУУЛЫТ

Зарим малшадай ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандан, малаа хангалтагүй муугаар харууһалһан, эдеэлүүлһэнһээ болоожо, үхэр малай, хонин, хурьгадай гарзалха ушар үсөөн бэшэ үзэгдэнэ. Гүүртэ, отарануудаар ябахада, малайнгаа үбһэ тэжээл миил хүл доронь лэ хаяжа үгөөд, тэрэнээ ёһоор үһаланшьегүйгөөр хаажархёод һуудаг хүнүүд бии.

Бэлшэр гэжэ газарта 80 эмэ хашараг, бурууннуудые М. Гончикдоржиев харадаг. Мүнөө үбэлэй тэн үшөө болоогүй, үбһэ тэжээлэй элбэг байхада, малынь туража, муудажа эхилэнхэй. Хүсэд дулаалагдаагүй, ханаарнь саһа бордоһоной тэрэ зандаа үлеэжэ байхаар забһартай хашаа соо хоножо байхадаа малынь яагаад таргалхаб. Эндэ ерэхэдэмнай Гончикдоржиев орондоо Миша Борисов гэжэ 16 наһатай хүбүүн орхёод, Хэжэнгэ ябашаһан байба. Үхэрнүүдынь хорёогойнгоо газаагуур миил саһан дээрэ урижэ үгэһэн үбһэ эдижэ, хүйтэн жабар соо шэшэрэлдэжэ, хабиналдажа байба. Үбһэнэйнь хорёо соо хоёр морид зоргоороо орошонхой.

— Ходол иигээд байдаг зомди,— гэжэ Миша хүбүүн сэхэ рууньтабиба.

Энээгээр юу хэлэхэеэ һанаабши гэхэдэ, совхозой хүтэлбэрилэгшэд гүүртэ, фермэ, отарануудтаа үнэн сэхэ, оролдосотой, мал ажалда хүдэлхэ дуратай, шадабаритай хүнүүдые оложо табиха тушаа үшөөл анхарнагүй гээшэ. Тиимэһээ зарим ушарта мал ажалда миил үдэр эльгээжэ, салин абаад лэ һууха дуратай хойрог, залхуу хүнүүд дайралдана.

Эдэ бүгэдэһөө уламжалан, үхэр мал бэлшээн, шахан таргалуулха, түлжүүлхэ хүдэлмэри муугаар эмхидхэгдэнэ. Тиигэжэ шэгнүүрээр бага жэжэ божо, туранхай үхэр, хонин гүрэндэ тушаагаад, тоогоороо олоншье мал туугдаа һаа, тэдэнь шэгнүүрээрээ ехэ урагшаа ябахагүй ха юм. Гансал үхэр малайнь тоо ехээр үсөөрөө, совхоздо гарзашье ехэ болоо. Хэрбээ 250—260 килограмм шэгнүүртэй 500 үхэр үүсэлжэ, хамта 1250 центнер мяха абахын оронд тэдэниие ёһотой һайнаар шахажа, зүбөөр бэлшээжэ, тус тустань 300—320 килограммшье шэгнүүртэй болгожо тушаагаа һаань, гүрэнэй амбаарта 1500 центнер эрхим шанартай мяхан орохо байгаа бшуу. Энэмнай малшадай муугаар лэ хүдэлһэнэй гэм гээшэ ааб даа.

ХААЛГАТАЙ ПУНКТНУУД, ХАРЮУСАЛГАГҮЙ МЭРГЭЖЭЛТЭД

Үрэжүүлгын хүдэлмэри муугаар эмхидхэһэнһээнь болоожо, баһал адууһа малай тоо толгой олошоруулха хэрэг ехэхэнээр гэдэргэ татагдаа. Энэ жэлдэ совхоздо зуун үнеэн бүриһөө 74 тугал, зуун эхэ хонин бүриһөө миил 67 хурьган абтаа.

Иимэ бирагүйхэн байдалай тохёолдобошье, ажахын мэргэжэлтэд энээнһээ ямаршье тобшолол хээгүй, искусственна үрэжүүлгын хүдэлмэри урдынхидаал мэтэ тоодоггүй зандаа. Мүнөө нэгэшье гүүртэдэнь искусственна үрэжүүлгын пункт байхагүй. Толгойн һаалиин гүүртынхид (даагшань нүхэр Тогмитов) искусственнэ үрэжүүлгын пунктаяа хаажархёод, «хүнэй байха байра дутаба» гээд тэрэ гэр соонь малшан айлые оруулаад байна. Совхоз соогоо түрүү Бахлайтыншье фермэдэ (даагшань нүхэр Санжижапов) искусственна үрэжүүлгын пунктын үүдэндэ томо гэгшын суурга үлгөөтэй.

— Пункт соомнай шоныи хүлдэжэ үхэхөөр хүйтэн, түлеэшье асаржа үгэнэгүй. Иимэ байра соо хүдэлхэ аргамнигүй,—гэжэ техник-үрэжүүлэгшэ нүхэр Унтаева хэлэнэ.

Фермые даагшанар, отделениие эрхилэгшэд, мэргэжэлтэдшье «манай юушье хэхэ эргагүй» гээд лэ бэе бэеэ хараад һууна. Гүүртэнүүдтэнь октябрь, ноябрь соо түрэһэн 204 үнеэдэй нэгэниинишье мүнөө хүрэтэр ороондо оруулагдаагүй ябана. Түсэбэй ёһоор ерэхэ жэлэй нэгэдэхи кварталда үшөө 230 үнеэ үрэжүүлхэ юм. Теэд нэгэшье пункт нээгээгүй, нэгэшье үрэжүүлэгшые оложо табяагүй аад, хайшан гээд үнеэдээ үрэжүүлхэ гэжэ бодоно гээшэб?

ХУРЬГАДАЙ МААРАЛДАХЫН УРДАХАНА

Совхоз соогоо эбэртэ бодо малаар олон хоёрдохи фермэдэ үрэжүүлгын хүдэлмэри бүришье муу. Энээндэ фермын зоотехник Алсаев ехэхэн зэмэтэй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. «Залхуу, муртэй юумэ хэхэ хүн бэшэл даа» гэжэ эндэхи хүтэлбэрилэгшэд хэлсэхэһээ бэшэ, ондоо ямаршье тобшолол хэнэгүй.

Үбэлдөө ороондо оруулжа, хабар түл абахын тула эндэ 3400 эхэ хонид үлөөгдэнхэй. Теэд үрэжүүлгын хаһын үнгэржэ байбашье, энэ хүдэлмэреэ һаяхан эхилхэеэ байна. Ороондо орохо хонидоо, үрэжүүлгэдэ ябаха хусануудаашье мүртэй эдеэлүүлнэгүй. Тэдэнь туража захаланхай. Толгойн-Адаг гэжэ газарта үрэжүүлэгдэхэ ёһотой 430 түлгэ, зуһаг хонидые хонишон Г. Ямпилов харана. Эдэ хонидынь шадал тамираар һула, жэжэ, тус тустаа оройдоол 26—30 килограмм татана.

Бүхыдөө совхозойхид хонидой түл абалгада муугаар бэлдээ гэнэ бэшэбди. Үбһэ тэжээл элбэгээр бэлэдхээд, байра байдалаа һайнаар түхеэржэ, хонидоо эрхимээр харууһалжа, үглөө мүнөөшье түл абахаар бэлэн болоһон хонишод олон. Гурбадахи фермын түрүү хонишод Цыпилма Цыренова, Гамиля Гарифулина байгша ондоошье эрхим бэлэдхэлтэй.

Эдэ бүхы дутагдалнууд гол түлэб зоотехническэ хүдэлмэриин халирхай муугаар эмхидхэгдэһэн дээрэһээ болоно гээ һаа, алдуугүй ха. Совхоздо жэлэй эхеэр отделени бүхэндэ зоотехнигүүдые байлгахаяа болиһон юм. Энээнһээ боложо, фермэнүүдтэ зоотехнигэй хэхэ хүдэлмэри зүндэнь табигдаһан, малай тоо бүридхэл хэхэ, шэгнэхэ, үүлтэрынь һайжаруулха гэхэ мэтэ ажал оройдоо орхигдошоһон байна.

Д. УРБАЗАЕВ,
«Шэнэ Удэ» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

Хоринии үйлэдбэриин управлени.

Үхэрнүүдые шахан таргалуулха талаар Александр Данилович Попов «Сибиряк» колхоз дотороо дүй дүршэл ехэтэй малшан гэжэ суурхадаг. Һаяхан энэ малшанай шахан таргалуулһан 100 толгой хашаргуудые гүрэндэ тушаахадань, тэдэнэй хахадһаа олонхинь таргаан гэһэн сэгнэлтэтэйгээр абтаа. Буруу, хашарагуудые түргэн зуура таргалуулха арга хэрэглэжэ, энэ малшанай ажалладаг гүүртынхид үнгэрһэн ноябрь һарада шахамалнуудайнгаа шэгнүүр 30 центнерээр дээшэлүүлһэн байна. Мүнөө түлжүүлэгдэжэ байһан малайнь шэгнүүр баһал нэмэжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: үхэршэн А. Д. Попов, хажуу тээнь—шахан таргалуулагдажа байһан хашарагуудынь.

Түнхэн.

Ф. СОРОКИНОЙ фототекст.

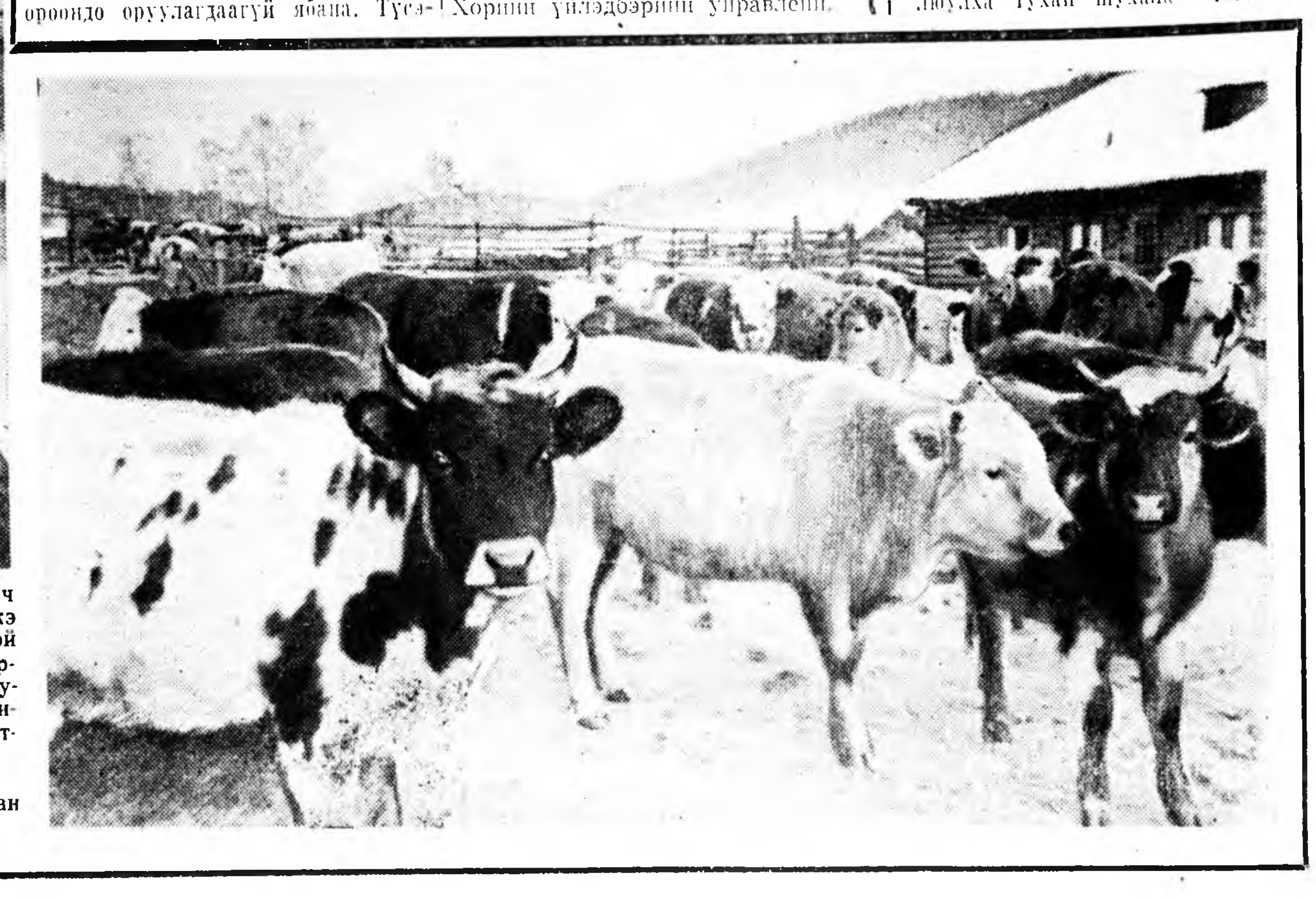

ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАД ТУХАЙ ГҮРЭНЭЙ ОРОЛДОЛГО

Хүдөө ажахын болон бэлэдхэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай секретарь И. И. МЕЛЬНИКОВЭЙ хөөрөөн

Ороной таряашадта олон таарамжатай һайн хубилалтанууд 1964 ондо болоо. Колхозуудай хоёр миллион 200 мянган түрүүлэгшэнэр, мэргэжэлтэд болон механизаторнууд үндэр наһатай, инвалид болоһон шалтагаанаар октябриин 1-һээ пенси абажа эхилээ. Энэ зорилгоор гүрэн 40 миллион үлүүтэй түхэриг һомолһон байха юм. 1965 оной январьһаа эхилэн, үндэр наһатай болоһон гү, али инвалид болоһон бүхы колхознигууд—6 миллион 800 мянган хүн пенси абадаг болохо.

Колхознигуудай, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай хамһабарини ажахынуудые үндэһэ барингүйгөөр хизаарлалгые болюулха тухай шухала тогтоол баталан абтанхай. Колхозно үрхэтын бариха малай нормо болон бууса шадарай газарай участогай хэмжээнэй талаар хүдөө ажахын артелиин Уставта нэмэлтэ болон хубилалта оруулхыень колхозуудта һанамжалан дурадхагдаа. Эдэ нормонууд дурсагдаһан хизаарлалтануудай хэгдэхын урда тээхиин шэнээн байха ёһотой. Жэшээлхэдэ, Россин Федерацида совхозуудай болон гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай саг үргэлжын хүдэлмэришэдэй, мэргэжэлтэд болон алба хаагшадай бууса шадарай участогуудай хэмжээн бүлэ бүхэндэ 0,30 гектар хүрэтэр тогтоогдохо ёһотой.

Колхозой гэшүүн бэшэ аад, харин хүдөө нютагуудта һуудаг эрхэтэд хубиингаа мэдэлдэ нэгэ үнеэ, тус жэлдэ гараһан тугалые тоолонгүйгөөр, эрэ гү, али эмэ бүрүү барижа байха эрхэтэй. Тэрээнһээ гадна, хоёр һара хүрэтэр наһатай норшоонхонуудтай нэгэ эхэ гахай гү, али шахахын тулада нэгэ гахай, түлыень тоолонгүйгөөр нэгэнһээ дээшэ наһатай гурбан хони болон ямаа барихань зүбшөөгдэнэ. Үнеэ гү, али гахайгүй байгаа һаа, табан хони болон ямаа түлтэйнь барихые зүбшөөгдэнэ. Тэжээмэл шубуунай болон зүгын бүлын (үүрэй) тоо хизаарлагдахагүй. Үрхэтэ айл бүхэн тэдэниие хэдыешье барихадань хамаагүй.

Һайнаар хүдэлдэг колхозниггууд, совхозуудай, бэлэдхэлэй предприятинуудай хүдэлмэришэд болон алба хаагшанарта бууса шадарайнгаа участогуудые болон огородуудые элдүүрилгэдэнь туһаламжа үзүүлэгдэхэ. Мал болон шубуу оложо абалгадань, бэлшээри ололгодонь, үбэлэй үедэ хэрэгтэй тэжээл бэлэдхэлгэдэнь тэдэнэртэ туһаламжа үзүүлэгдэхэ юм.

Хүдөөгэй ажалшадай элүүрые хамгаалха тухай гүрэн ехэ оролдолго гаргадаг. 1964 ондо 80 мянга шахуу колхозник санаторинуудта бэеынгээ элүүрые бэхижүүлһэн байха юм. Олон таряашад колхозууд хоорондын амаралтын байшангуудта амаралтаяа үнгэргэһэн байна. Хүдөө ажахын гүрэнэй предприятинуудай 350 мянга шахуу хүдэлмэришэд, алба хаагшад 1964 ондо санаторинууд болон амаралтын байшангуудта амараа. 30 мянга гаран хүн өөһэдынгөө амаралтануудые туристскэ лагерьнуудта үнгэргөө.

Олон тоото гэр байра, больница, культурын ордон, клуб, библиотекэ, хүүгэдэй саадууд болон яслинууд хүдөөгэй ажалшадта зорюулагдажа баригдаһан байха юм. Колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдые ажаһуудалай талаар хангалга һайжараа. Энэ зорилгоор ажаһуудалай талаар хангалгын хэдэн мянган саг үргэлжын болон нүүдэл комбинадууд байгуулагданхай.

Эдэ бүгэдэ хадаа арадай байдал һайжаруулха тухай совет гүрэнэй ехэ анхарал оролдолго гаргадаг байһые үшөө дахин гэршэлжэ үгэнэ. Хүнүүдэй ажабайдал улам һайн, болбосон ёһоной, һонирхолтой болоод байна.

(ТАСС).

А. И. МИКОЯН ХЕЛЬСИНКИ ЕРЭБЭ

ХЕЛЬСИНКИ, декабриин 21. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Президиумай Түрүүлэгшэ А. И. Микоян юрын хэрэгээр мүнөөдэр энэ айлшалжа ерэбэ. Финляндиин президент У. К. Кекконен Финляндиин вокзал дээрэ А. И. Микояниие угтаа.

САБШАЛАН— МАНАЙ БАЯЛИГ

ГЕРАСИМОВСКА ХҮДЭЛӨӨ ШЭНЭЭР ДЭЛГЭРҮҮЛЭЕ

В. ДУБРОВСКИЙ,
Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министр

һҮҮЛЭЙ ЖЭЛНҮҮДТЭ республикын колхоз, совхозуудай адууһа мал үбэлжэлгын үедэ үбһэ тэжээлээр оройдоол 40—50 процент хангагдадаг байһанаа, мүнөө жэлдэ дунда зэргээр 60—70 процентдэ хүрөө. Теэд республикын мал ажал ехэтэй Хориин, Хяагтын, Зэдын, Баргажанай аймагуудай ажахынууд тэжээлээр бүришье багаар хангагданхай.

Мэргэжэлтэд болон эрдэмтэдэй тоололжо үзэһэнэй ёһоор, үбэлжэлгын үедэ адууһа малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхын түлөө нэгэ толгой үнеэндэ (условно абажа тоолоходо) 13—15 центнер тэжээлэй единицэ хэрэгтэй болодог юм. Республикын 116 колхоз, совхозуудай оройдоол табаниинь 15 центнерһээ дээшэ тэжээлэй единицээр хангагдаад байна. Бэшэниинь бултадаа шахуу 10 центнерһээ доошо тэжээлэй единицээр хангагданхай. Энээн тушаа хэдэн жэшээ харуулая. Баргажанай аймагай бүхы ажахынууд малай толгой бүридэ 5,8 центнер тэжээлэй единицэ хангалтатайгаар энэ үбэлжэлгые эхилээ. Энэ аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз бүришье бага тэжээл бэлдээ: условно толгой бүридэ оройдоол 3,2 центнер тэжээлэй единицэ, Хориин аймагай Хэжэнгын совхоз условно толгой бүридэ 4,1 центнер, Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм» колхоз 2,6 центнер тэжээлэй единицэ бэлдэһэн байна. Республикын олонхи ажахынуудай адууһа малай тэжээл соо протеин тон бага байна. Тэжээлэй нэгэ единицэ соо 90—100 грамм протеин байха ёһотой аад, оройдоол 50 грамм хүрэтэр байна.

САБШАЛАМНАЙ—ТЭЖЭЭЛЭЙ ФАБРИКА БОЛОГ

Үбэлжэлгын үедэ үбһэ тэжээлээр дуталдаһанһаа болоо, олонхи колхоз болон совхозуудай адууһа малай шэгнүүр үбэлэй үедэ нэмэхын орондо хороно, һүн тон багаар абтана, адууһа малаа арай шамай ондо оруулхыел оролдоно.

1952—1955 онуудай үбэлжэлгын үедэ Борьёогой совхозой хонин бүридэ 80—87 килограмм тэжээлэй единицэ үгтэдэг һэн. Тиихэдэ хонинһоо 2,5—2,7 килограмм нооһон хайшалагдадаг байһан. 1958—1961 онуудта тэжээл ехээр бэлдэгдэжэ, хонин бүридэ 120—148 килограмм тэжээлэй единицэ хүртөө һэн. Эдэ жэлнүүдтэ хонинһоо 3,6—3,9 килограмм нооһон абтаа. һүүлшын хоёр жэлдэ — 1963 — 1964 онуудта хонин бүридэ 80 килограмм тэжээлэй единицэ гаргашалагдажа, хонинһоо 2,6 килограмм нооһон хайшалагдаһан байна. Иимэ жэшээнүүд республикын бусад ажахынуудта үзэгдэнэ. Энээн дээрэһээ харахада, үбэлжэлгын үедэ һайнаар эдеэлүүлэгдэһэн хонинһоо нооһон ехээр абтана гэжэ элирүүлэгдэнэ.

Ниитын малай тоо толгойе олошоруулжа, һү, мяха, нооһо ехээр абадаг болохын түлөө адууһа малаа элдэб янзын, һайн шэмэтэй тэжээлээр гүйсэд хангаха шухала гэжэ бултанда мэдээжэ. Гансахан ямар нэгэн тэжээлэй ургамал ехээр тариад, малаа тэжээлээр гүйсэд хангажа шадахагүйбди. Тиимэһээ нуга, сабшалангаа эрид һайжаруулжа, гаргаша багатай тэжээл элбэгээр бэлдэхэ гүйсэд арга манай республикын бүхы ажахынуудта бии. **Республикын колхоз, совхозууд 900 мянга гаран гектар тарялантай, 1,5 миллион гаран гектар сабшалан ба бэлшээриин газартай байна. Тэрэ тоодо уһалагдадаг 120 мянган гектар сабшалан, бэлшээри оролсоно.** Энэ газарые адууһа малайнгаа тоо толгойдо хубааха болоо һаа, тус бүридэнь 6 гектар хүртэнэ. Гектар бүриһөө 5 центнер тэжээлэй единицэ абадаг болоо һаа, малдаа үбэлжэлгын үедэ гүйсэд хүрэхэ тэжээл бэлдэхэ аргатайбди. Гектарһаа мүнөө арай шамай 2,5—3 центнер тэжээлэй единицэ хуряагдана.

АДУУҺА МАЛДАА ТЭЖЭЭЛ ЕХЭЭР БЭЛДЭХЭ ЯМАР АРГА БИИБ?

Нэн түрүүн тэжээлэй ургамалнуудые ехээр таридаг болохо зэргэтэйбди. Тиигээ һаамнай, шэмэтэ тэжээл —силос, таряа талханай зүйл, мүн зелёнко, һолоомо, обёос-горохой холисо, таримал ногоон ехээр абтаха. Ушар иимэһээ республикын бүхы ажахынууд тэжээлэй ургамалнуудай талмай энэ жэлһээ эрид дээшэлүүлхэ болоно.

Гэхэтэй хамта манай республикын эрхэ байдалда сабшалан, бэлшээри һайнаар ашаглалга аргагүй ехэ удха шанартай. Ушарынь юуб гэхэдэ, адууһа малнай бүхэли зундаа бэлшээридэ ябана, тэжээлэймнай 60 процентнь сабшалан дээрэһээ абтана ха юм. Тиихэдэ Яруунын, Захаминай, Ахын аймагуудай ажахынуудай адууһа мал ехэнхидээл үбһөөр үбэлжэдэг гээшэ.

Сабшалангаа муугаар эдлэжэ, ногооной бага ургаса абадаг дээрэһээ адууһа малнай тэжээлээр дутамаг хангагдана. Хараад үзыт, республика доторнай сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 6—7 центнер үбһэн хуряагдана. Зарим ажахынуудта бүришье бага—4—5 центнер үбһэн абтана. Бэлшээриин газарай гектар бүриһөө 2—3 центнер тэжээл абтаһан зэргэтэй.

Бэлшээри, сабшаландаа эзэн бусаар хандаһанһаа болоо, хэдэн зуугаад, мянгаад гектар газар бургааһа харганаада, болдог бутада дарагдашоо. Республика доторнай 400 мянган гектар сабшажа боломоор газар бии. Тэрэнэй 300 мянганиинь сабшагдана, үлөөшэ 100 мянган гектарынь бургааһа, намагта дарагдашоод, юрэдөөшье хэрэглэгдэнэгүй. Колхоз, совхозуудай 1.219 мянган гектар бэлшээриин 257,4 мянган гектарынь гэхэ гү, али 25 процентнь бургааһа, харганаатай болошоо, 242 мянган гектарынь намагтай, бутатай болошоһон дээрэһээ баһал хэрэглэгдэнэгүй.

Сабшалан дээрэһээ ногооной баян ургаса абадаг жэшээнүүд манай республикада олон. Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз бүхы сабшалангай гектар бүриһөө 27,9 центнер үбһэ энэ жэлдэ хуряагаа. Тиихэдэ зэргэлээд оршодог «Коммунизм» колхоз гектарһаа 13 центнер үбһэ абаһан байха юм. Мухар-Шэбэрэй «Заганский» колхоз, Хяагтын аймагай Хүдэриин, Сэлэнгын совхозууд, Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз, Түнхэнэй аймагай Саянай совхоз, Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахы болон бусад ажахынууд сабшалангһаа һайн ургаса абадаг болонхой.

ТҮРҮҮ ЛУГОВОДУУДАЙ ДҮРШЭЛ ОЛОНОЙ ШАДАБАРИ БОЛГОЕ

Сабшалангаа һайнаар утэгжүүлжэ, уһалжа, ногооной баян ургаса абадаг, республика дотороо мэдээжэ болоһон луговодуудшье манайда олон. **Хори гаран жэлэй саада тээ Василий Александрович Герасимов (мүнөө наһа бараһан) сабшалан һайнаар утэгжүүлжэ, гектар бүриһөө 120,7 центнер үбһэ абадаг байһан суутай.** Тэрэнэй хэрэг үргэлжэлүүлэгшэд Батышев, Санжанов, Ефимов болон бусад ногооной бүри ехэ ургаса хуряадаг байгаа. Буряадай луговодуудай дүй дүршэл тухай бүхы орон дотор мэдээжэ болонхой, элдэб ном, научна зохёолнууд соо нэгэнтэ бэшэ бэшэгдэнхэй.

Хори гаран жэлэй саада тээ Герасимовска хүдэлөөн республикын бүхы колхозуудта дэлгэрһэн байгаа. Хэдэн зуугаад луговодууд-герасимовецууд сабшалан дээрэ хүдэлдэг байһан. Луговодууд В. А. Герасимов, А. И. Батышев, Д. Н. Намсараев, М. В. Ефимов, Р. Д. Санжанов (Сэлэнгэ), Д. З. Хосомоев (Түнхэн), С. Л. Загузин, Л. Т. Гермашев (Ивалга) дайнай хатуу жэлнүүдэй үедэ эршэмтэйгээр ажаллажа, үбһэ тэжээл элбэгээр бэлдэдэг байһан юм. һүүлэй жэлнүүдтэ эдэ бүгэдэ арадай хэрэг—сабшалан һайжаруулха хүдэлмэри мартагдашоо. Герасимовска хүдэлөө дахин һэргээжэ, эрхим луговодуудай дүй дүршэл хэрэглэжэ, тэжээлэй бата бэхи бааза байгуулха асуудал колхоз болон совхозуудай мүнөөдэрэй шухала зорилго болоно.

Хэды тиимэ байбашье һаань, республикын зарим колхоз, совхозуудай луговодууд аха нүхэдэйнгөө баян дүршэл болон эрдэм ухаанай туйлалтануудые үргэнөөр хэрэглэжэ, ногооной баян ургаса абадаг байна. Жэжээлбэл, **Мухар-Шэбэрэй аймагай «Заганский» колхозой М. М. Максимовай хүтэлбэрилдэг луговодуудай звено байгша ондо 471 гектар сабшалангай га бүриһөө дунда зэргээр 26,3 центнер, тэрэ тоодо 92 гектарай га бүриһөө 40 центнер, 36 гектарай га бүриһөө 60,2 центнер үбһэ абаһан байна.** Энэ звено сабшалан дээрэ саг үргэлжэ — жэлэй дүрбэн сагта тэгшэ ажалладаг юм.

Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод нүхэр Ф. Ф. Рыжаков эрхим ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Энэмнай 70 наһатай, пенсидэ гараһан хүн. Колхозойнгоо нуга, сабшалан дээрэ ажаллаһаар. **Энэ жэлдэ 123 гектар уһалагдадаг сабшалангай гектар бүриһөө 37,4 центнер үбһэ тус звено хуряагаа.** Ажал хүдэлмэридөө һайн илалтануудые туйладаг луговодууд республика доторнай олон.

Луговодуудай дүй дүршэл, олон жэлэй ажаглалтанууд дээрэһээ хаража үзэхэдэ, уһалагдадаг сабшалан дээрэһээ 2—3 дахин ехэ ногооной ургаса абажа боломоор гэжэ тухайлагдана. **Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын хоёрдохи отделени 937,5 гектар сабшалангай (тэрэ тоодо 844 гектарынь уһалагдадаг) га бүриһөө дунда зэргээр 23,2 центнер үбһэ хуряагаа.** Энэ отделениинхид 8,5 мянган центнер үбһэ түсэбһөө гадуур абаһан байна.

ҮШӨӨ ДАХИН УҺАЛУУРИ, УТЭГЖҮҮЛГЭ

Сабшаланда минеральна утэгжүүлгэ оруулалга, органо-минеральна холисо болон компостоор утэгжүүлгэ ногооной ургаса дээшэлүүлхэ хэрэгтэ тон ехэ удха шанартай. Энээн тушаа нэгэ жэшээ харуулая. Республикын туршалгын ажахын уһалагдадаг сабшалангай гектарһаа дунда зэргээр 24,6 центнер үбһэн абтаһан байбал, тэрэ сабшалангай гектар бүридэ 60 килограмм минеральна утэгжүүлгэ оруулхада гектарай 40,6 центнер, 90 килограмм минеральна утэгжүүлгэ оруулхада гектарай 55,8 центнер үбһэн хуряагдаһан байна. Тиихэдэ минеральна утэгжүүлгэ оруулагдаһан сабшалангай гектар бүриһөө 16—30 центнер үбһэн үлүү ехээр хуряагдана гээшэ. Түнхэнэй аймагай Саянай совхозой луговодууд шэбхэ-шоройн компост ехээр хэрэглэжэ, ногооной баян ургаса хуряана. Сабшалан ба бэлшээри дээрэхи бургааһа, харганаа үгы хэхэ хэрэгтэ гербицид хэрэглэхэ ябадал һайн үрэ дүн үгэнэ гэжэ элирүүлэгдээ.

Сабшаландаа эзэн бусаар хандажа, һайнаар эдлэдэггүй дээрэһээ ногооной ургаса бирэтайгаар дээшэлнэгүй. Республикын олонхи ажахынуудай сабшалан бригада, звено, фермэдэ удаан сагаар даалгагдаагүй байдаг. Байгша ондо республика доторнай луговодуудай 345 звено хүдэлөө. Бүхы сабшалангай оройдоол 10 процентнь эдэ звенонуудта даалгагдаһан байгаа. Үлдөөшэ 90 процент сабшалан болон бүхы бэлшээриин газар ямаршье хүндэ даалгагдаагүй, эзэгүй байһан. Тиимэһээ бүхы сабшалан, бэлшээриее луговодуудай звено, отряд, адууһа малай фермэ, отарануудта даалгажа, газартаа эзэн ёһоор хандадаг болохо зэргэтэйбди. Луговодуудай саг үргэлжын звенонууд сабшалангай ёһотойл эзэн болож, тэдэндэ машина, техникэ, мори, тэргэ болон бусад хэрэгсэлнүүд, 500—700 гектар сабшалан даалгагдаһан байха зэргэтэй. Иимэ звено, отрядууд совхозой дирекци гү, али колхозой правленидэ сэхэ мэдэлтэй байха. Колхозой фермэ, бригададал адли жэл соо хэхэ ажалайнь түсэб луговодуудай звено, отрядуудта үгтэһэн байха зэргэтэй.

★

Ангарск Зүүн-Сибириин экономическа районой промышленна томо городуудай нэгэн мүн. Эндэ жэл ерэхэ бүри байрын олон гэрнүүд ашаглалгада орулагдана. Леонтий Федосеевич Лешкогой хүтэлбэрилдэг коммунис ажалай бригада эндэхи барилгашадай дунда алдар солотой болонхой. Энэ бригада аяар хэзээ долоон жэлэйнгээ түсэб дүүргээд, мүнөө 1969 оной даалгабаряар ажаллажа байдаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бригадир Л. Ф. Лешко, звеньевой А. А. Пирог.

ТАСС-ай фотохронико.

★☆★

Коммунис ажалай ударнигуудай слёдые угтуулан

ХҮДЭЛМЭРИИМНАЙ ГОЛ ШЭГЛЭЛ

Ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ, идейнэ талаарнь хатуужуулха асуудалда партийна организацинуудай гол анхарал хандуулагдаха ёһотой гэжэ 1963 ондо болоһон партиин ЦК-гай июниин Пленум зааһан байна. Заводоймнай партийна организаци ЦК-гай Пленумэй энэ шиидхэбэриие хүтэлбэри болгон, коллективээ коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ асуудалые өөрынгөө хүдэлмэриин гол шэглэл гэжэ тоолоно.

Цемент, шифер үйлэдбэрилэгшэд коммунис ажалай хүдэлөөндэ олоороо хабаадалсадаг болоо. Коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө үйлэдбэриин олон түрүүшүүл, коллективүүд тэмсэнэ. 1961 ондо заводой 130 хүдэлмэришэд энэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа. Мүнөө заводоймнай 1420 хүдэлмэришэд болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэдэ хүртэхэ гэһэн мүрысөөндэ оролсонхой. Тиихэдэ 730 түрүүшүүл энэ нэрэ зэргэдэ хүртөөд, тэрэнээ бодото ажал хэрэгээрээ харюулжа ябана. Партийна организациин энэ асуудалда саг үргэлжын анхарал хандуулжа байгаагүй һаань, иимэ үрэ дүн харуулагдахашьегүй байгаа гэжэ хэлэхээр.

Коммунис ёһоор ажаллаха, ажаһууха гэһэн мүрысөөн ажалшадай өөһэдынь эдэбхи үүсхэлээр бии болгогдоо, дэмжэгдээ. Тиимэһээ партийна, профсоюзна организациин зүгһөө тэрэниие хүтэлбэрилһэнэй хэрэгшьегүй, энэ хүдэлөөн өөрөө дэлгэрэн дэмжэгдэхэ гэһэн буруу һанал бодолой бии байһаниинь мэдээжэ. Тиимэһээ бидэнэр ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ тон шухала хүдэлмэриие социалис уялга абалгаар хизаарладаг байгаабди.

Партийна организациин коммунистнууд иимэ алдуу гаргаһанаа ойлгожо, зүб тобшолол хэһэн юм. Коммунис ажалай түлөө хүдэлөө эмхидхэхэдэ, тэрэниие хүтэлбэрилхэ, хиналта хэхэ, туһаламжа үзүүлхэ ёһотой гэжэ тодорхойлогдоо. Мүрысөөндэ оролсоһон цех, бригада, халаанай коллективэй ажабайдал, ажал хэрэг һайн мэдэхэ, мүрысөө зүбөөр хүтэлбэрилхэ, алдуугаа усадхаха хэрэгтэнь саг соонь туһаламжа хүргэхэ асуудалда саг үргэлжын анхарал хандуулдаг болообди.

Бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха, коммунизм байгуулагшын моральна ёһо заншалые ажабайдалдаа нэбтэрүүлхэ тухай асуудал партийна бюрогой заседани, партийна организациин суглаан дээрэ ходо зүбшэн хэлсэгдэнэ. Коммунис ажалай түлөө залуушуулай дунда дэлгэрһэн мүрысөөе комсомолой комитет хэр зэргээр хүтэлбэрилнэб гэжэ заводой комсомольско организациин секретариин тоосоон партийна бюрогой заседани дээрэ март соо шагнагдаа. Мүн энэ заседани дээрэ түүхэй эдэй цехэй начальник П. И. Поздняков коллективэйнгээ дунда социалис мүрысөөнэй эмхидхэл тухай тоосоһон байна. Тус цехэй коллективэй, мүн залуушуулай дунда коммунис ажалай түлөө мүрысөөн муу бэшээр эмхидхэгдэнхэй, олонхи хүдэлмэришэд абаһан социалис уялгаа бодотоор дүүргэнэ. «Нүхэр В. А. Мезенинэй даадаг коммунис ажалай халаанай хүдэлмэриин тоосоон» парткомой нэгэ заседани дээрэ табигдаа һэн. Энэ асуудал миин лэ, ёһын тэдыдэ хэлсэгдээ бэшэ. В. А. Мезенинэй халаан предприятиимнай эгээл түрүү, эрхим халаан юм. Эндэхи коллектив даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэдэг, халаан бүхэндэ цемент даабариһаа гадуур үйлэдбэрилдэг. Тэдэнэр түхеэрэлгээ ашагтай һайнаар хэрэглэдэг, технологическа эрилтэ наринаар сахидаг. Ажалгүй миин байха, авари хэхэ ябадал үни усадхагданхай. Халаанай хүдэлмэришэд хэдэ хэдэн мэргэжэл шудаланхай.

Өөрынгөө заседани дээрэ халаанай мастер Мезенинэй тоосоо шагнаад, түрүү энэ коллективэй дүй дүршэлые заводой бусад цех, халаануудта дэлгэрүүлхыень партийна эхин организацинуудай секретарьнарые партком уялгаһан байгаа.

Ажалдаа коммунис ёһоор хандаха, коммунис ёһоор ажаһууха мүрысөөнэй улам саашаа дэлгэрүүлэгдэхэтэй хамта эрдэм мэргэжэл шудалха, юрэнхы бэлэдхэлээ дээшэлүүлхэ гэжэ хүдэлмэришэд үнэн зүрхэнһөө оролдодог болоо. Тэдэнэй абаһан уялга бүхэндэ һуралсал тухай онсо анхарал хандуулагдана, тэрэнь бодотоор бэелүүлэгдэнэ. һуралсалай үнгэрһэн жэлдэ хүдэлмэришэн-залуушуулай үдэшын һургуулида 418 хүн һуралсажа гараа. Мүнөө тус һургуулида 148 хүдэлмэришэд ажаллажа байгаад һуралсана. 115 хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд Тимлюгэй үдэшын индустриальна техникумэй студентнүүд, 14 хүн дээдэ һургуулинуудта заочноор һуралсана. Коммунис ажалай 12 һургуули эмхидхэгдэжэ, тэндэ 850 хүдэлмэришэд техническэ, политическэ бэлэдхэлээ дээшэлүүлнэ.

Мүнөө үеын ехэ удха шанартай хүдэлөөнэй хүгжэхэ бүри ажалшадай эдэбхи үүсхэл улам дээшэлнэ. Шэнэ, түрүү юумэ үүсхэгшэдэй совет, экономическа шэнжэлэлгэ хэхэ ниитын бюро, түрүү дүй дүршэлэй 4 һургуули гэхэ мэтэт ехэ үүргэ дүүргэнэ. Уралан нарижуулагшадай тоо олошорһоор. Тэдэнэр бултадаа шахуу коммунис ажалай ударнигууд. Заһабарилгын цехэй электрослесарь Г. В. Селин, электроцехэй мастер А. А. Кокорин болон бусад уралан нарижуулгын олон дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Электрообмотчик И. Г. Ефимкин, слесарь И. К. Комаров гэгшэдэй дурадхал 855 түхэригэй арьбалалта үгэһэн байна. Байгша оной туршада бүхы дээрээ 183 дурадхал оруулагдаа. Тэдэнэй хахадынь шахуу үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, 529 мянган түхэригэй алмалта хэгдээ.

Социалис мүрысөөнэй дүн һара бүхэндэ согсолон гаргагдана. Цехүүдэй хоорондо түрүүлһэн коллективтэ дамжуулгын Улаан туг барюулагдадаг. Ажалдаа коммунис ёһоор хандажа байһан коллективүүд ажалһаа сүлөөтэй сагаа һонирхолтойгоор, аша туһатайгаар үнгэргэнэ. Заводой клубта амаралтын үдэшэ үнгэргэгдэнэ. Мүн туристска баазада хүдэлмэришэд олоороо сугларна.

Хүдэлмэришэдые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриие ажалтай нягта холбоотойгоор ябуулхада һайн үрэ дүн туйлагдана гэжэ өөһэдынгөө дүй дүршэлһөө бидэнэр һайнаар ойлгообди. Хүдэлмэришэд мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ бүреэ үйлэдбэридэ байһан арга боломжые элирүүлэн хэрэглэнэ, түхеэрэлгээ ашагтайгаар хэрэглэнэ. Тиигэжэ ажалай бүтээсэ горитойгоор дээшэлүүлэгдэнэ.

Коммунис ажалай түлөө дэлгэрһэн мүрысөөнэй һайн талые тэмдэглэхэ зуураа, дутагдал тухайгаа тогтон хэлэхэ хэрэгтэй. Мүрысөөнэй үедэ үүсхэгдэн гараһан шэнэ, түрүү дүй дүршэл хүсэд һайнаар дэлгэрүүлэгдэнэгүй. Мүн үйлэдбэриин культурые дээшэлүүлхэ тухай эрилтэ коммунистнуудай урда табигдана. Партийна организацимнай коммунис ажалай предприятиин хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысөө зүбөөр хүтэлбэрилжэ, бии байһан дутагдалые элирүүлэн усадхаха гэһэн зорилго урдаа табина.

Г. ВЛАСОВ,
Тимлюгэй цемент-шиферэй заводой парткомой секретарь.

ПОЛИТИЧЕСКЭ ҺУРАЛСАЛ

МЕТОДИЧЕСКА ТУҺАЛАМЖЫН ГУЛАМТА

Манай аймагай эхин партийна организацинуудта урдахи жэлэйхиһээ эмхитэйгээр политическэ һуралсал ябажа байна. Колхоз, совхозууд, предприяти, эмхи зургаанууд дээрэ эмхидхэгдэһэн кружок болон семинарнуудай дииилэнхи олонхидойнь хэшээлнүүд һайнаар үнгэрнэ. Табиһан зорилгыенгоо, удхыенгаа талаар коммунистнуудые, олониитэ эдэбхитэдые ехэтэ һонирхуулһан һуралсалай шэнэ программые манай орондо коммунизм байгуулгын, улсхоорондын коммунис, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй теоретическэ үндэһэн асуудалнуудые кружогто ябагшадта гүнзэгыгөөр ойлгуулхын тула мүн пропагандистнууд үүсхэл һайнтайгаар хүдэлнэ.

Политическэ һуралсалай идейнэ хэмжээн имагтал пропагандистын эрдэм бэлэдхэлһээнь, шадабари, оролдосоһоонь юм гэжэ нэгэнтэ бэшэ хэлэгдэдэг гээшэ. Илангаяа энэ жэлэй һуралсалай программын удха ойлгосоороо орёо хүндэ һэн тула, пропагандистнууд өөһэдөө нэн түрүүндэ темэнүүдээ гүнзэгыгөөр шудалан үзэхэ, энэ талаараа зохисотой методическа заабари абаха, хэрэгтэйл сагтаа али болохо асуудалаар консультацида хандаха зэргэтэй бииу.

Үшөө һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлэдхэлэй үедэ пропагандистнууд тушаа ехэ анхарал хандуулагдадаг һэн. Теоретическэ талаараа һайн бэлэдхэлтэй, эдэбхи үүсхэл ехэтэй олон шэнэ нүхэд—багшанар, хүдөө нютагай бусад дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэд, партийно-советскэ хүдэлмэрилэгшэд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд кружок, семинарнуудые ударидагшаар, пропагандистнуудаар томилогдоо һэн.

Пропагандистнуудтаа тодорхой туһаламжа үзүүлжэ байхын тула хүдөөгэй парткомой бюрогой тогтоолоор саг үргэлжын аймагай семинар байгуулагдаа һэн. Энэ семинар мүнөө хоёр дахин зарлагдажа, тэрээн дээрэ программын 6 темэ дэлгэрэнгыгээр хэлсэгдэжэ, эдэ темэнүүдээр аймагаймнай бүхы шахуу пропагандистнууд тодорхой һайн заабари, туһаламжа абажа бусаад һэн. Тус семинарнууд дээрэ манай аймагай шеф соёлой институдай эрдэмтэд хэдыгээрээ хабаадажа, теоретическэ орёо бэрхэ асуудалнуудаар тусхай лекцинүүдые уншажа, дискусси, хөөрэлдөө эмхидхэжэ, пропагандистнуудтамнай сэгнэшэгүй ехэ туһа хүргэдэг. Үзэл суртапай асуудалнуудаар лекци, хөөрэлдөөнһөө гадна, семинар дээрэмнай республика, аймагайнгаа бодото ажабайдалһаа жэшээ баримтануудые харуулһан элидхэл, хөөрэлдөөнүүд эмхидхэгдэдэг. Энэ хадаа политическэ һуралсалые бодото ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ябуулха гэһэн эрилтые бэелүүлхэ хэрэгтэ ехэ туһа нэмэри, һайн жэшээ боложо үгэдэг. һуралсалай программын удаадахи гурбан — 7, 8, 9 темэнүүдээр пропагандистнуудай ээлжээтэ семинарые январь соо үнгэргэхэ гэжэ мүнөө бэлдэжэ байнабди.

Пропагандистнуудтай үдэр бүриин хүдэлмэри ябуулжа байха зэргэтэй политическэ гэгээрэлэйнгээ кабинедүүдэй туһаламжа бүри ашатай ехэтэй болгохын тула энэ жэлдэ шэнэ шэнэ хэмжээнүүдые хараалаабди. Хүдөөгэй парткомой дэргэдэхи аймагай политгэгээрэлэй кабинедһээ гадна, Яруунын совхоздо, «Коммунизм», «Дружба» колхозуудта иимэнүүд кабинедүүдые олониитын хүсөөр нээгээбди. һуралсалай түсэбөөр, ном һудараар хангахаһаа гадна, политгэгээрэлэймнай кабинедүүд пропагандистнуудтаа заабари, тодорхой, дэлгэрэнгы консультаци үгэдэг ёһотой методическа гуламта гүүлдэг боложо байнхай. Найман жэлэй һургуулиин багша нүхэр Үбеевэй даадаг «Коммунизм» колхозой политгэгээрэлэй кабинет хүдөөгэй библиотекын дэргэдэ консультантнуудые үдэр бүри дежурлуулдаг. Тэдэнэр гансашье пропагандистнуудта бэшэ, мүн политкружогуудта һуралсагшадта ойлгогдоогүй асуудалнуудтань харюусан, хөөрэлдөө хэдэг юм.

Иимэнүүд кабинедгүй газарта партийна организаци бүхэнэй дэргэдэ теоретическэ бэлэдхэл һайтай нүхэд консультантнуудаар табигданхай. Политгэгээрэлэй шэнэ жэлэй эхилһэнһээ хойшо энэ уялгадаа олонхи нүхэд тон эдэбхитэйгээр хандана. «Комсомольский» совхозһоо нүхэр Д. Дугаров, Романовка тосхонһоо нүхэр Н. Бурдуковская, «Победа» колхозһоо Ц. Цыренов, Исэнгын совхозһоо нүхэр Ц. Шагдаров гэгшэд нютагайнгаа пропагандистнуудай эрхим нүхэдынь болонхой.

Аймагайнгаа политгэгээрэлэй кабинет колхоз, совхозуудтахи ниитын хүсөөр хүдэлдэг кабинедүүдэй, консультпунктнуудай ажалые хинан ударидажа, туһаламжа үзүүлхые оролдохынгоо хажуугаар пропагандистнуудта, һуралсагшадта сэхэ хандажа, бага бэшэ хүдэлмэри ябуулна. Үдэшын сагта манай кабинедтэ хэрэгтэй литература, бэдэржэ, консультаци абахаяа орожо ерэдэг зон олон байдаг. Яруунын загаһанай заводой директор нүхэр А. Зобнин, жэшээлхэдэ, эндэ һая манда иимэ асуудалаар хандаба. Мүнөө үедэ пролетариадай диктатурай бүгэдэ арадай гүрэн болоо тэһэн теоретическэ асуудалаар ямар литература хэрэглэхэб, хайшан гэжэ һуралсагшадта бодото байдалһаа жэшээ харуулан гүнзэгыгөөр ойлгуулалтайб гэжэ тэрэ тодорхой асуудал табяа һэн.

Пропагандистнуудта методическа һайн туһаламжа үзүүлхэ, хүдэлмэридэнь али болохо хамһабари, дэмжэлгэ хэхэ талаараа бүхы хэмжээн абтаа, хаа хаанагүй политкружок, семинарнуудаймнай хэшээл үндэр идейнэ хэмжээндэ үнгэрнэ гэжэ баталхань эртэ бээз. Юундэб гэхэдэ, зарим нэгэн партийна организацинуудта политическэ һуралсал үшөө һанаһанда хүрэхөөр бэшэ.

Е. ЗОЛТОЕВ.
Яруунын хүдөөгэй парткомой политическэ гэгээрэлэй кабинедые даагша.

АРЮУХАН НАРАНАЙ ДУЛААХАН ЭЛШЭ

һУЖААГАЙ ТАЛА сайран сэлибынэ. Тэндэ таран бэлшэһэн һаамхай үнеэд сооохорлон харагдана. Тойроод жабарта дүүраһан амидаралта дайда хүйтэнэй уларилһаа хорон дуулана ха гэжэ һанахаар. Шэхэнэй һонорые дайраһан нэгэшье абяан гаранагүй. Хүхэхэн утаагаа өөдэнь тууһан ульһатайхан түүдэгэй дэргэдэ, 15 жэлдэ адуулгашан гэжэ сууохаһан Балжама, бээрэһэн гараа түүдэг уруугаа хэхэ гэһэндэл дүтэлүүлнэ...

Үдын хойно үбэлэй наранай түргэндөө ороод байхада, адуулгаша эхэнэр Нарин-Заган нютагаа удаан шэртэбэ. Магад үнеэдээ байрадань туужа, ашаан болоһон зүбсаа, бэеынь дараһан хүндэ нэхы дахаһаашье хахасажа, халуухан сайгаа дулаахан гэртээ уухаяашье һанаа аалам даа... Түрэл болоһон Нарин-Заган нютагынь аяар хойно, Гурбан Тагай хаяада хүйтэнһөө хорошоһондоол үзэгдэбэ. Хэнзэмнайшье хүрэжэ ерэ гэһэндэл, шанха өөдөө үдхэнөөр бурьялһан айл бүхэнэй утаанууд Балжама хээтэйе дуудаһан мэтэ үзэгдэбэ...

Бэежээ үшөө үрдеэгүй саһа ядаралгүйгөөр дабаһан фермын 200 шахуу һаамхай үнеэд хагда эдижэ садаа гү, али орой болоһые тухайлһандал бөөгнэрэлдэн, өөһэдөө обоорожо, гэр тээшээ ябахамнай гэһэндэл эзэн болохо Балжамаяа харан харан мөөрэнэд...

«Ябахэ гэбэл ябая, шамайешье, намайешье өөһэдын ажал хүлеэнэ» гэжэ дотороо һанаад, шанга гэгшээр «һаадь, һаадь» гэжэ үнеэдээ зандан, байра тээшэнь Балжама хээтэй туугаа һэн.

Харадаг малайнгаа фермэ тээшээ иимэ эбтэйгээр хушууран дабхидагые Балжама адуулгаша хаража, һаамхай үнеэдэй фермээ ерэжэ, юу эдидэгые һанаад орхихо зуураа, туужа ябаһан малдаа үгөөрөө хандажа: «Мүнөө малшье бурхан шэнги болошоо. Эдихэ юумэниинь шанартай, бүйлүүлагдаха. Жэлһээ жэлдэ элдэб зүйл, энэ жэлэй һолоомо һолтиёо үлтирүүлжэ, эһээжэ эдюулхэһээ эхилээд, шүрэ улаан шэниисын гурил хүрэтэр... һү үгэнгүй байхын аргагүйл байна даа, аргагүй. Үбэлэйшье үедэ 1000 литр һүн юундэ һаагдахагүйб»,—гэжэ фермын адуулгашан Балжама Цыремпилова бодолоо хүдэлгэн ябаа һэн.

Нарин-Заганай фермэ дээрэ һаалишад адуулгашанаа ехэл хүлеэжэ ядангяар угтаад һэн.

— Угайдхадаа энэ үдэр эртэхэн ерэхээ яагаа гээшэбта,—гэжэ залуу һаалишан Вера түрүүн үгэ гараба.

— Юун болоод, үнеэдые эртэ асарха болоо хүнбиб,—гэжэ Балжама Цыремпилова харюусана.

— һайн үдэр гэжэ мартаа аалта?

— Үгы, ямар һайн үдэр болохо болоо юм. Мэнэ һая ноябриингаа 7-ниие хэдэн хоногоор һайндэрлэһэн аад,—гэжэ Балжама хээтэйн хүсэд үрдеэгүйдэ, тэндэ оршоһон Дарижап һаалишан тодожо абан:

— Мүнөөш бүри ехэ һайндэр — совет арадай эрхэ мүнхэлһэн декабриин табан лэ. Эх, Балмажа, Балжама,— гэнэ.

Үхэр малаа байрадань оруулаад, Балжама адуулгаша шугын баруун таэхи һаалиингаа фермэһээ гэр тээшээ шамдан алхалба. «Декабриин 5. Юундэ эхи захагүй мартаба гээшэбиб, энэ үдэр минии мартаха ёһотүй үдэр ха юм» гэжэ өөрыгөө өөрөө зэмэлхэлээрээ, Балжама хээтэйн сэдьхэл хүдэлэн, һанаа үнөөниинь оёорһоо долгилшоно....

— 28 жэлэй саада тээ эгээл энэ үдэр минии хүби заяанда хэдэн ехэ хубилалта болоо бэлэйл. Эгээл ехэ хүбүүгээ гаргаад байхадам, нютагай сомон зүблэлэй түрүүлэгшэ хүрэжэ ерэн хэлээ бэлэйл.

— Ехэл һайхан үедэ ехэл һайхан сагаар тохёолдожо, энэ хүбүүнтнай гэрэбэ даа,— гэжэ хэлэһэн зүблэлэй түрүүлэгшын үгэнүүд нэхы хүнжэлдөө бүхан хэбтэһэн Балжамын шэхэндэ һоноороо дуулдаа бэлэй.

Тиихэдэл Балжама эдэ үгэнүүдые дуулахадаа олон ехэ юумэ ойлгоошье үгы һаа, нютаг зонойхидойнгоо баяртай, омог шарайгаар зоной жаргал ерээ гэжэ ойлгоод байгаа бэлэй. Тэрэл үдэр хэзээдэ намдуу аали ябадаг Дондогжаб нүхэрынь түрүүшынгээ хүбүү энэрхыгээр хаража, ойронь ерэбэ:

— Балжама, иигээд лэ жаргалай далай долгилбо,—гэжэ нэмээбэ.

Балжама Цыремпилова жэлһээ жэлдэ энэл үдэрые хүлеэн ябаһан аад, мүнөө жэлдэ мартаһандаа шаналаад абаһанайнгаа удаа, гэр тээшээ бүри яаралтайгаар гэшхэлээ һэн.

Шэнэхэн гэр соонь үни бутарма дулаан, электрын элшэ нюдэ һаргамаар гэрэлтүүлнэ. Хүгшэн эхынгээ үүдээ нээжэ, сагаан бүн тууһаар орожо ерэхэдэ, ехэ хүбүүнэйнь Сэрэгма басаган:

—Эжы, һайн үдэрөөр амаршалнаб.

— Бэрхэш, бэрхэш. Харин эсэгэеэ амаршалхаяа мартаа ёһотойш.

— Амаршалааб...

— Үгы даа. Эсэгэшни энэ үдэр 28 хүрөө, хоёр дабхар һайндэрынь гэжэ мэдээрэй, Сэрэгма.

— Ажалһаа ерэхэдэнь, папаяа, мамаяа бултыень амаршалхаб.

Аша басагантайгаа энэ хөөрэлдэһэнэйгөө һүүлдэ Балжама хээтэй сайража эхилһэн үһөө эльбэн эльбэн зогсоо һэн. Энэ удэшэ малша булындэ һайн үдэрэй хүндагэ ургэбэд, Балжама эхэнь наһан соогоо хараһан, үзэһэн тухайгаа һанан һанан хөөрэбэл.

Иимэл арюун орондо, арюухан наранай дулаахан элшэ хэтэ мүнхэдөө мандахал!

Ц. ШАГЖИЕВ.

Улаан-Үдын городой һургуулинуудта үйлэдбэриин практика үргэнөөр заагдана. 48-дахи һургуулиие дүүргэгшэд слесарь, токарь мэргэжэлтэй болоод гарана. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: арбадахи классай һурагша, ВЛКСМ-эй гэшүүн Геннадий Мижитов токарна станок дээрэ үйлэдбэриин практика гаража байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1964 оной декабриин 23.

Уран зохёолшодой съездые угтуулан

БУРЬЯЛҺАН МҮРЭН БУЛАГҺАА ЭХИТЭЙ

Шэнэ жэлэй гараһанай һүүлээхэнээр, январиин 7-до, Буряадай уран зохёолшодой табадахи съезд нээгдэхэнь. Энэ ушартай дашарамдуулан, манай корреспондент Буряадай уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ Намжил Гармаевич Балданодо хэдэн асуудалтайгаар хандаа.

Асуудал. Ямар асуудалнууд уран зохёолшодоймнай съезд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэб?

Харюу. Манай уран зохёолшодой IV съездын болоһоор хоёр жэл шахуу саг үнгэрөө. Уставай ёһоор дүрбэн жэл соо нэгэ дахин съезд зарлагдаха байбашье һаань, ерэхэ жэлэй февраль соо РСФСР-эймнай бүхы уран зохёолшодой хоёрдохи ехэ хуралдаанай болохоёо байһантай дашарамдан, табадахи съездээ үнгэргэхэ гэһэн шиидхэбэри абаабди. Хэлсэхэ гол асуудалнай гэхэдэ, агуухэ Октябриин түүхэтэ табин жэлэй ойдо манай уран зохёолшодой хэр зэргэ бэлдэжэ байһан тухай асуудал мүн. Тэрэшэлэн уран зохёолшодоймнай холбооной шэнэ правлени, РСФСР-эй уран зохёолшодой съездэдэ делегадууд һунгагдаха болоно.

Асуудал. Дүрбэдэхи съездһээ хойшо үнгэрһэн энэ хугасаа соо манай уран зохёолшод уншагшадаа ямар амжалтануудаараа баясуулаа гээшэб?

Харюу. Хэды богонихоншье сагай үнгэрөө һаа, хургаа даран тоолохоор хэһэн ажал хүдэлмэри яһала бии гэхэдэ алдуугүй.

Тэрэ тоодо Михаил Степановай «Үүрээр һүни үнгэрдэг», Ц. Жимбиевэй «Талын харгынууд» гэһэн томо хэмжээнэй романууд, арбаа гаран повестьнууд ороно. Эдэ зохёолнуудай гол түлэб мүнөө үеын ажабайдалда, мүнөө үеын совет хүнүүдэй сэдьхэлэй һайханиие харуулалгада зорюулагданхай байһыень һайшаан тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ. Шираб-Сэнгэ Бадлуевай «Сэбэр басагад», Исай Калашниковай «Сагдуул ойхон», Мих. Жигжитовэй «Саһан үер» гэхэ мэтэ повестьнууд илангаяа анхармаар. Эдээн соо совет хүнэй шэнэ абари зан, шэнжын тоггонижоролго этигэмээр зураглагданхай. Буришье тобшолон хэлэбэл, энэ үе соо повестьнууд манай литературын гол жанр болон тодороо. Гэбэшье хэблэгдэһэн бүхы повестьнууд адли һайн, эрхим гэхээр бэшэ. Үдхаараа һула, уран һайханайнгаа талаар дундаһаа доошо хэмжээндэ бэшэгдэһэн зохёолнууд яһала бии байгаа. Жэшээлхэдэ, Ц. Галановай «Хүн түрэһэн бэемни» гэжэ повесть коммунистнуудай ажабайдал хазагайруулжа харуулһанайнгаа түлөө партийна хэблэлэй зүгһөө тон зүбөөр шүүмжэлэгдээ. В. Штеренбергын «Залуу наһан замаа бэдэрнэ» гэһэн повесть соо хүдэлмэришэн залуушуулай образ халирхай дээхэнүүр зураглагданхай.

Һайн рассказууд хомор.

Энэ бүхы хэлээшэмнай прозадо хамаатай. Поэзимнайшье эршэмтэй алхамуудые хэһээр. Тэрэнэй нэгэ гэршэ—«Буряад шүлэгэй дээжэ» гэжэ нилээд томо хэмжээнэй антологиин хэблэгдэн гараһан, зүбшэн хэлсэлгэнүүд дээрэ үндэрөөр сэгнэгдэһэн ушар мүн. Ц. Дондоковагай «Байгалай басаган» гэжэ поэмэ, А. Бадаевай «Харюусалга» (энэ ном тухай «Правда» газетэ магтан бэшээ), Д. Улзытуевай «Хайранга» болон бусад зохёолнуудые эндэ нэрлэмээр.

Гэн гэтэр драматургиимнай жанр гээгдэһээр лэ зандаа. Б. Пурбуевай «Хүрьгэн хүбүүн», Ч. Гениновэй «Соёлмаа, Баташулуун», Ц. Шагжинай «Шүдхэртэй» сүндүүг» гэхэ мэтэ өөрын алдуу дутуутай, мүнөө үеын харагшадай эрилтэ гүйсэд хангажа шадахагүй зохёолнуудһаа бэшэ нэрлэмээр юумэн һананда ороногүй. Гол түлэб нимэл байнал даа.

Асуудал. Залуу уран зохёолшод хэр урган гаранаб?

Харюу. Һүүлэй үедэ залуу уран зохёолшоднай илангаяа эли бодо ургана гэхэдэ зүбтэй. Энэ хэрэгые дэмжэхэ зорилгоор уран зохёолшодойнгоо холбооной правлениин нүүдэл заседани Хоридо үнгэргөө һэмди. Бүлэг бүлэгөөрөөшье, ганса гансаараашье аймагуудаар ябахадаа залуу болон эхилэн бэшэгшэдэй зохёолнуудые зүбшэлэгбди. Һүүлэй үедэ ехэ амжалта туйлаһан залуу уран зохёолшодые нэрлэхымни зүбшөөгыт. Ц. Галанов, Ш. Бадлуев, М. Жигжитов, М. Самбуев, Д. Дамбаев, А. Щитов, Л. Тапхаев.

Асуудал. Агуухэ Октябриин табин жэлэй ойдо бэлэдхэл тухай табадахи съезд дээрээ хөөрэлдэхэеэ байһан тухайгаа хэлээ һэнтэ. Энэ хэрэг хэр ябана гээшэб?

Харюу. Сэхынь хэлэхэдэ, энэ алдарта ойдо үнинэй бэлдэжэ эхилэнхэйбди. Уран зохёолшоднай энэ түүхэтэ ойдо зорюулан, һонирхолтой зохёолнуудые бэшэхэеэ, бэшэжэшье байһан тухайгаа мэдүүлнэ, тэдэнээ нэрлэн дурадхана. Нэгэ хэдыень дурдабал, Г. Ленхобоевой «Түрэл заводойм түүхэ» гэһэн юрэнхы гаршагтай документальна повесть, «Ханинар» гэжэ Р. Белоглазовагай роман, Ц. Галсановай «Галуута нуур» гэжэ шүлэглэмэл роман болон бусад.

Асуудал. Буряадай уран зохёолшодой табадахи съездын хүдэлмэри тухай ямар һанамжатай байнабта?

Харюу. Буряад литературамнай һүүлэй жэлнүүдтэ харилсаа холбоогоо улам бэхижүүлхэ байна гэжэ тэмдэглээ. Жэшээлхэдэ, манай Буряадта латыш литературын айлшалһан, монгол литературын долоон хоногой болоһон ушар тэрэнэй гэршэ. Энэ хадаа манай литературын хүгжэн һалбаржа, үнинэй түүхэтэй татар, башкир болон бусадшье литературануудай зэргэдэ адли жагсажа, үшөө саашаа улам ехэ дэбжэлтэтэйгээр хүгжэхын тулада съезд дээрээ зүбшэн хэлсэхэ, саашанхи хүгжэлтынгөө замые тодорхойлхо байһыемнай гэршэлнэ.

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

Солбон АНГАБАЕВ

Энэ шүлэгөө би дуулуулжа үзөөб.
Эхынгээ юрөөлөөр шалгуулжа харааб.
Энхэрэлэй утаһаар залгуулжа оёоб.
Этигэлэй эдеэгээр эдеэлүүлжэ гараад.
Һүниндөө энээнтэй зүүдэлжэ хонооб.
Һүүдэртээл дахуулжа үдэртөө ябааб.
Үүдэндэа энээниие харуулшандал ёдойлгооб.
Үдхэжэ байһан үридөөл хандааб.
Бүри юунһээ энээнээ хамгаалжа хододоо
Бөөмэйлэн зүрхэндөө удаан ябааб.
Нюдэнэйнгөө сэсэгы соо гамнан хадагалааб.
Нүхэдэйнгөө найдал соо орхихоош айгааб.
Хаанаш ябахадаа халуухан шуһандаа
Хаажал нөөжэл, арюудхан ябааб.
Хүнүүдэй ерэхэдэ харуулха юумэм,
Харуулха юумэм, һаймарлаха юумэм,—
Энэл ха юм, энэл һэн даа,—
Эльгэнһээ абажа, энээнээ харуулдаг хүм.

Баялигни гэхэдэ—бэшэл хэбэртэй.
Баримтамни гэхэдэ—баһал ондоохон,
Зүүжэ ябадаг зоригойм хайра бэшэ, —
Зүрхэнэйм зосоохи зоболон гээшэ даа.
Энээнтэеэ хэзээш ханилан гэшхэлхэб,
Эрхэ байдалаа энээнтэеэ түхеэрхэб,
Эшэхэдэа хамта энээнтэеэ эшэхэб.
Үхэхэдөө яахабиб? Энээнһээ асуунаб.
Таряан бэшэдли энэмни заримдаа—
Таряанай, һанаанай һэшхэл һэн даа,
Эхэдэа уншахадам залуужаха гү эхэм?
Эльгэндээ магад дэгжээхэ гү галаа?
Эрдэмтэдтээ харуулхадам жэрхэхэ гү тэдэм?
Яаха гээшэб? Хэлыш даа намдаа,—
Яһыем дайраһан
ягаан үнгэтэ
сэрэг-шүлэгни?!

ХОЁР ДУУН

1.

Аяндаа ябахадаа, инагхамни,
Амаргхан гансаяа бү мартаарай,
Айдархан инагаа бү мартаарай,
Арюунхан зүрхэнһөө бү гаргаарай.

Харгыдаа ябахадаа, инагхамни,
Хайрэтайл гансаяа бү мартаарай,
Ханилһан инагаа бү мартаарай,
Халуунхан зүрхэнһөө бү
гаргаарай

Аяндаа ябахадаа, инагхамни,
Аляархан хүнүүдээр бү хүхеэрэй.
Анханайш нүхэрһөө найдалтайл
хүн.
Алтанхан дэлхэйдэш үгы байхал.

Алтанхан дэлхэйдэш үгы байхал.
Алтанхан дэлхэйдэш үгы байхал.
Анханайш нүхэрһөө найдамтай
хүн
Алтанхан дэлхэйдэш үгы байхал.

2.

Бэлшээреэр баянхан нютагхамни
Булжамуур аялгаа дэлгэнхэйл
даа.
Баталсан гансахан инагхамни
Баабайндаа намайгаа хүлеэнхэйл
даа.
Бүргэдөө наадхуулдаг
тэнгэримни
Бүрэнхы хэзээдээш байдаггүй
даа.

Болзороо хүлеэһэн инагхамни
Баяртай, зугаатай найдалтай
даа.
Зоноороо суутайхан нютагхамни
Золоороо баянхан һуудалтайл
даа.
Залуухан зулгыхан инагхамни
Золгохоо намайгаа хүлеэнхэйл
даа
Найдалтай гансахан инагхамни
Наадандаа бэлдэжэ
тугшаранхайл даа
Наадандаа бэлдэжэ
тугшаранхайл даа.
Нээрээшье барһандаа яарахам
даа.

Түнхэн нютагта хүдөөгэй уран һайханай бүлгэмэй коллективүүдэй харалга боложо дүүрэбэ. Эндэ Тоорын клубай хатаршад түрүү һуури эзэлһэн байна. Зураг дээрэ: багша Е. Б. Бараева.
Ф. СОРОКИНОЙ фото.

СОЁЛ КУЛЬТУРА УЛАМ ХҮГЖЭГ

(Зэдын аймагай соёл культурын хүдэлмэрилэгшэдэй хоёрдохи конференциһээ)

Һаяшаг Зэдын аймагай соёл культурын хүдэлмэрилэгшэдэй хоёрдохи конференци үнгэргэгдэбэ. Эндэ «Партиин XXII съездын болон КПСС-эй ЦК-гай июниин (1963 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй ёһоор аймагай соёл культурын, ажаһуудалай эмхи зургаануудай ажал ябуулгые һайжаруулха тушаа хэмжээнүүд» гэһэн элидхэл аймсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр А. Р. Потепалов хэбэ.

Партиин XXII съездын, мүн КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй шиидхэбэринүүдые болото хэрэг дээрэнь бэелүүлэн, аймагай соёл культурын хүдэлмэрилэгшэд арад зониие хүмүүжүүлхэ талаар яһала амжалтануудые туйлаа. Һүүлэй 2—3 жэл соо аймаг дотор 10 һургуули, 3 больница болон фельдшерскэ пунктнууд, 5 клуб, библиотекэнүүд, 17 магазин, столово, пекаринууд баригдаа. Культурна ажаһуудалай эмхи зургаануудые бариха талаар «Коммунизм», Доржи Банзаровай, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд нилээд үүсхэл гаргана. Эдэ ажахынуудта шэнэ шэнэ клубууд, библиотекэнүүд, улаан булангууд, больница, хүүгэдэй саад болон яслинууд, магазинууд баригдаһан байна.

Доодо-Тори, Баян-Хуса, Инзагата болон бусад тосхонуудта һүүлэй жэлнүүдтэ уран һайханай самодеятельностиин бүлгэмүүд эмхидхэгдээ. Мүн арад зоной дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри үргэн далайсатайгаар ябуулагдадаг болоо. Жэшээлхэдэ, аман үгын журналнууд гаргагдана, тематическа үдэшэ, научно-үйлэдбэрилгын конференцинүүд, лекцинүүд саг үргэлжэ үнгэргэгдэнэ. Хүдөө ажахын гол компанинуудай үедэ агитбригаданууд эмхидхэгдэдэг. Малшадай байранууд болон полевой станууд дээгүүр ябахадаа агитбригадынхид концертнүүдые табидаг, «дайшалхы хуудаһануудые», «сахилгаан» хуудаһа, ханын газетэнүүдые гаргадаг, лекци хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг, колхозниигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй дунда түрүү дүй дүршэл, шэнэ арга методуудые нэбтэрүүлхэ талаар яһала ажал хүдэлмэри хэлсэдэг юм. Энэ талаар Доодо-Ториин Культурын байшангай агитбригадын коллектив шалгарна. Тэдэнэр мүнөө жэл бригада, фермэ, гүүртэнүүд дээгүүр ябажа, 120 гаран концерт гаргаһан, лекци, элидхэлнүүдые хэһэн, мүн соёл культурын бусад хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэһэн байна. Тэдэнэй хэһэн ажал ябуулганууд минии һалаагүй, харин ехэ һайн үрэ дүнгүүдые үгөө.

Ториин совхозой таряашад болон малшад энэ жэл бэгэ бэшэ амжалтануудые туйланхай. Жэшээлбэл, тэдэнэр гүрэндэ тариа, һү, үндэгэ, хартаабха, овощ болон бусад зүйлнүүдые тушааха жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид үлүүлэн дүүргэһэн байна.

Гэхэтэй хамта аймагай соёл культурын эмхи зургаануудай ажал хүдэлмэридэнь мүн дутуу дунданууд бии байһаар. Жэшээнь, Доодо-Бургалтайн, Оёорой, Капчерангын болон бусад зарим клубуудта ганцал кино харуулгаар тэдэнэй ажалынь хизаарлана. Бургалтайн ба Дээдэ Үшөөтэйн библиотекэнүүд уншагшадта ном тараагаад лэ, ондоо ажал ябуулнагүй. Коммунис ёһоор ажаһуухын түлөө, хүн зоной сэдьхэлдэхи хуушанай харша үлэгдэлнүүдые усадхахын түлөө тэмсэл ажалшадай дунда тон һулаар ябуулагдана.

Зэдын аймагай соёл культурын хүдэлмэрилэгшэдэй II конференцидэ хабаадагшад, тэрэнэй делегадууд Агуухэ социалис революциин 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулан, аймаг дотороо гурбан жэлэй соёл культурын доботолго соносхобо. Энэ туршаа соо 5 клуб, 17 библиотекэ, тэрэ тоодо 15-ынь ниитын хүсөөр, 19 культбаза, 1 стадион, 6 спортивна талмай, 3 столово, 19 бани, 15 хүүгэдэй саад, ясли, 4 медпункт, 9 һургуули бариха, хоёр духовой оркестр абаха гэжэ шиидэбэ.

Зэдын аймагай ажалшад гурбан жэлэй соёлой доботолгые амжалтатайгаар бэелүүлжэ, Агуухэ Октябриин 50 жэлэй ойн баярые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахань дамжаггүй.

Д. БАДМАЖАПОВ,
«Зэдын үнэн» газетын редакторай орлогшо.

КОМСОМОЛЬСК-на-АМУРЕ. **«Амурсталь» гэжэ заводой коллектив булад хайлуулгаар 1965 оной эсэстэ гаргахаар хараалагдаһан хэмжээндээ хүрэһэн байна. Прокат гаргалгаар долоон жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан даалгабаряа үлүүлэн дүүргээ. Амурска металлургнууд заводойнгоо үйлэдбэриин хүсые улам бүри нэмээнэ. «Кварто» гэжэ прокатна стан һаяхан ашаглалгада үгтөө. Үшөө нэгэ мартеновскэ пеэшэн хэбсаргагдаа.** ТАСС-ай фотохронико.

МҮНГЭНЭЙ ЭРЬЕСЭ—ЭД БАРААНАЙ ГҮЙСЭЬӨӨ

Арадай ажана байдалай һайжарха тудам орон доторнай мүнгэ зөөриин эрьесэ улам ехэ болоно. Тиихэдээ гүрэнэй банкын кассада хүн зонһоо бүри ехэ мүнгэн ороно, үгтэнэшье. Жэшээнь, гансахан манай Хориин аймагтахи Госбанкын кассада 1962 онойхидо орходоо 850 мянган түхэригөөр ехэ мүнгэн орошологдоо. Энээнтэй нэгэн доро хүдэлмэришэдэй болон алба хаагшадай салин хүлһэнэй фонд 120 мянган түхэригөөр, гүрэнэй пенси болон туһаламжын түлбэри 33 мянган түхэригөөр ургаһан байхэ юм.

Госбанкын зүгһөө мүнгэ урьһаар үгэлгэ аймагай ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ нилээд туһална. Промышленностьда 1962 онойхидоо орходоо 160 мянган түхэриг, худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта урда жэлэйхиһээ 400 мянган түхэриг ехээр урьһалагдаа.

Мүн үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргадаг үйлэдбэринүүдые үргэдхэжэ, шэнээр эмхидхэхэ, эд бараанай эрьесые улам ехэдхэхэ хэрэгтэ урзанда жэлэйхидэ орходоо 4 дахин ехэ мүнгэ зөөри урьһаар үгтөө. Энээнтэй нэгэн доро аймаг дотор розничио эд бараанай эрьесэ 1962 онойхидо орходоо 980 мянган түхэригөөр дээшэлээ.

Мүнөөшье ажахынуудта мүнгэ зөөри таһалгаряагүйгөөр үгэжэ байха, мүнгэнэй ябасые зохид соонь гуримшуулха гэһэн айхабтар харюусалгатай зорилго бидэнэй урда табигдаһаар.

Манай Госбанкын таһагаайхид тоо болон баримтануудые бүридхэн шалгажа, партийно-советскэ, ажахын, худалдаа наймаанай органуудай болон бүхы олонниитын хабаадалсаһанай аша туһаар байгша оной 11 һарын кассова түсэбые 158 мянган түхэригөөр үлүүлэн дүүргээ. Аймаг дотор кассова, эд бараанай эрьесын түсэбэй ямараар бэелүүлэгдэжэ, коммунально-ажаһуудалай эмхинүүдэй ямараар хангажа, саашадаа юу хэхэ тухайнь хамтын суглаа, заседанинууд дээрэ яһалашье зүбшэн хэлсэгдэнэ. Жэшээнь, дурсагдаһан асуудал байгша оной 11 һара соо аймгүйсэдкомой заседани дээрэ 3 дахин, ажалшадай депутадуудай сельскэ болон сомоной Соведүүдэй сесси болон гүйсэдкомуудайнь заседани дээрэ 8 дахин хараадаһан, эд бараанай гүйсэ болон ажаһуудалай хэрэглэмжые хангалга тушаа партийна, профсоюзна эмхинүүд анхаралаа бүри хандуулдаг болоһон байна. Жэшээлхэдэ, байгша оной хоёрдохи квартал соо Үдын совхозой партком худалдаа наймаан тухай асуудал тусхайта зүбшэн хэлсээ юм.

Хүн зоной хэрэглэмжые хангаха, тэрэниие түхэригөөр хинан шалгаха хэрэгтэ олониитэмнай шударгыгаар хабаадалсадаг болоо. Гүрэнэй банкын таһагай ниитын инспекторнүүдээр 23 хүн аймгүйсэдкомой шиидхэбэрээр баталагданхай. Эдэмнай бултаараа анханай эдэбхитэд, тоо бүридхэлшэд, анха худалдаа наймаанай, финансова органуудта хүдэлһэн хүнүүд, пенсионернүүд болоно. Жэшээнь, худалдаа наймаан дээрэ олон жэлдэ ажаллаһан персональна пенсионер Г. И. Печаевский, Хориин леспромхозой түсэблэгшэ С. А. Скуратова, пенсионер Ш. Ц. Цыбанов, Анаагай совхозой рабочкомой түрүүлэгшэ Е. Н. Евсина, Чисаанын совхозой экономист М. Г. Житихин, хоёрдохи СМУ-гай ахалагша бухгалтерай орлогшо Бадмаев болон бусад үгэһэн даалгабарние үнэнхэ оролдожо дүүргэхэһээ гадна, өөһэдоошье ехэ үүсхэл гаргадаг.

Имагтал эмхидхэлэй-ниитын хүдэлмэри һайнаар эмхидхэһэнэй эсэстэ, жэшээнь, Дээдэ-Худанай, Дээдэ Хүрбын, Дээдэ Талын болон бусад совхозрабкоопууд кассова түсэбөө жэлэй эхинһээ хойшо хододоо үлүүлэн дүүргэжэ ябана.

Гэбэшье илангаяа худалдаа наймаанай эмхинүүдэй зарим хүтэлбэрилэгшэдэй гэмээр эд бараанай эрьесын квартальна, һарын түсэб ехээр һаатаһан байха юм. Эндэ Краснопартизанска, Үдын, Хэжэнгын совхозрабкоопууд шүүмжэлмээр. Эдэнэй мэдэлэй худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ финансово-кассова журамые, совет наймаанай ёһо дүримүүдые бүдүүлигөөр хазагайруулдаг, худалдаһан бараанайнгаа мүнгые саг болзор соонь Госбанкын кассада, халхеэ холбооной органуудта тушаадаггүй ябадал гарадаг. Энээн дээрэһээ шалтагаалжа, мүнгэн баригдахагүй газарта баригдадаг, совхозуудай, ой модоной предприятинуудай болон бусад эмхинүүдэй хүдэлмэришэдэй болон алба хаагшадай салин хүлһэ түлэлгэ удаардаг. Зарим худалдаа наймаанай точконууд мүнгөө 3—10 үдэрнүүдтэ өөртөө баридаг, хэтэрхэдээ зарим эмхи зургаанууд болон предприятинууд Гүрэнэй банкһаа ямаршье мэдэлгүйгөөр тэрэнээ гаргашалжархилаг.

Аймгүйсэдкомой коммунальна ажахын таһаг гэр байрын, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаһанай түлөө түлбэринүүдые тон дутуугаар суглуулһан, кассова түсэбөө дүүргэхын хойноһоо ёһотойгоор оролдоогүй. Тэндэ олохон хүнүүд коммунально-ажахын туһаламжа яһала дуратайгаар абадаг байбашье, үри шэрэдэ орошоод, хашалгүй ябаха юм.

Эд бараанай эрьесын али бүхы түсэбые алгалгүй гүйсүүлгэһээ үйлэдбэриин амжалта, ажалшадай ажана байдалай хэмжээншье нилээд дулдыдана. Үшар тиимэһээ дурсагдаһан түсэбүүдэа жэнпэдгүй һайнаар дүүргэхын тула саашадаашье эмхидхэлэй ехэхэн хүдэлмэри ябуулха ёһотой болонгдоно.

П. ЦЫДЫПОВ,
Госбанкын Хориин таһагые эрхилэгшэ.

ГАЙХАМШАГТА ИЛАЛТА

Петр НЕПОРОЖНИЙ,
СССР-эй Энергетикын, электрификациин гүрэнэй үйлэдбэриин комитедэй түрүүлэгшэ, СССР-эй министр.

В. И. ЛЕНИНЭЙ хараалһан ГОЭЛРО-гой түсэбэй 44 жэлэй ойе совет арад, декабриин 22-то гайхамшагта илалтаар тэмдэглэбэ. СССР-эй электростанцинуудай бүхы хүсэниинь 100 миллион киловаттһаа дээшэ болоо!

Түүхын энэ богонихон болзор соо хэгдэһэн асари ехэ замые шэртэн харамаар байна.

1920 он ябажа байба. Хүдэлмэришэд, таряашад граждан дайнай фронтнуудта гартаа буу барин дайлалдажа, залуу Совет гүрэниие хамгаалалсажа ябаа. Эгээл тэрэ үедэ Москвада Бүхэроссин Соведүүдэй VIII съезд боложо байба. Ехэ театрай сценэ дээрэ Россин карта үлгөөтэй байгаа. Ерээдүйн электростанцинуудые зааһан үнгэ бүриин тэмдэгүүд карта дээрэ зураатай. Элидхэл хэһэн Глеб Кржижановский гартаа барижа байһан ута модоороо тэдэ тэмдэгүүдые ээлжээгээр заажа байба, тиихэдэнь тэндэнь багахан лаампанууд носоо. Тэдэ лаампануудые носоохын тула Москвагай электростанцинуудай гаргадаг бүхы элшэ хүсые Ехэ театр уруу эльгээхэ хэрэг гараа һэн.

Россие электрын элшэ хүсөөр хангаха шэнэ түсэбые—ГОЭЛРО-гой түсэбые съезд баталан абаһан юм. Түүхэтэ документ зохёолгые үүсхэгшэ, зоригжуулагша Владимир Ильич Ленин тэрэ түсэбые «...партиин хоёрдохи программа, арадай бүхы ажахые шэнээр байгуулха, тэрээниие эгээл эрхим техникээр хангаха ажалай түсэб гээшэ» гэжэ нэрлээ һэн.

Россин бүхы электростанцинуудай юрэнхы хүсэниинь 1913 ондо арайл гэжэ нэгэ миллион киловаттһаа дээшэ гаража байһан юм, харин жэл соо оройдоол хоёр миллиард киловатт-час электрын элшэ хүсэн гаргагдажа байгаа. Оромнай хүн бүридэ (жэл соо 14 киловатт-час) электрын элшэ хүсэ гаргалгаар дэлхэй дээрэ 15-дахи һуури эзэлжэ байба.

Совет арад ороноо электрын элшэ хүсөөр хангалгаар элитэ ехэ амжалта туйлаба. 10—15 жэлээр хараалагдаһан ГОЭЛРО-гой түсэб гуршад оной тэн багаар нилээд үлүүлэн дүүргэгдээ һэн.

Советскэ Союз Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуухэ дайнай жэлнүүдтэ хүн зоноо ехээр алуулһан, хэмжээлэшэгүй материальна гарза хохидолдо ороһон байгаашье һаа, дайнай һүүлээрхи түрүүшын жэлнүүдтэ электрын элшэ хүсэ гаргалгаар Европо соо нэгэдэхи, дэлхэй дээрэ—хоёрдохи һуури эзэлээ.

Гансахан 1963 оной туршада орон доторнай 10 миллион киловатт элшэ нэмэжэ абтадаг болоо.

Дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, революциин урда тээхидэ орходоо 1964 ондо СССР-тэ 100 дахин ехэ электрын элшэ хүсэн абтадаг болоо. Хүсэ ехэтэй электростанцинууд болон гидроагрегадуудые бодхоолгоор оромнай дэлхэй дээрэ нэгэдэхи һуури батаар эзэлнэ.

3,6 миллион киловатт хүсэтэй дэлхэй дээрэхи эгээн томо Братска ГЭС ойрын сагта 4,5 миллион киловатт гаргадаг болохо. 1 миллион 974 мянган киловатт хүсэтэй Гранд Кули гэжэ Америкын электростанци (Братска ГЭС-эй, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Волжско, КПСС-эй XXII съездын нэрэмжэтэ Волжско) дүрбэдэхи һуурида гараа. Хэдэн жэлһээ Красноярска ГЭС-эй (5 миллион киловатт) хүдэлжэ эхилхэдэ США-гайхи табадахи һуурида гараха.

Мүнөө үедэ тепловой электростанцинуудта 150, 200, 300 мянган киловатт хүсэтэй олоҳон агрегадууд тодхогдоно.

Совет конструкторнууд, проектировщигууд бүри ехэ хүсэтэй—нэгэ миллион киловатт хүсэтэй тепловой агрегадуудые байгуулхын түлөө ажаллана.

Арадай ажахыда электрын элшэ ехээр гаргахаһаа гадна, тэрээниие орон соогуураа зүбөөр хубаарилха гээшэ угаа шухала. Энэ зорилго шиидхэхын тула электрын элшэ хүсэ дамжуулха ехэ вольттой утаһануудые олоор татаха хэрэгтэй.

Гансахан 1963 оной туршада 35—500 мянган вольт хүсэтэй утаһанууд 20.000 гаран километртэ татагдаа. Ехэ вольттой утаһанууд СССР-тэ 1964 оной эхеэр 1 миллион 600 мянга шахуу километртэ татагдаһан байгаа.

СССР-ые электрын элшэ хүсөөр хангалгаар ямар хараа түсэбүүд зохёогдонхойб?

Энээндэ КПСС-эй Программа иигэжэ харюусана: «Ороноо электрын элшэ хүсөөр хангаха түсэб иигэжэ хараална: дүтын арбаад жэлэй турша соо промышленностьдахи хүдэлмэриие электрын элшээр хангалгые гурба дахин дээшэлүүлхэ; электрын хямда хүсэ хэрэглэһэнэй ашаар элшэ ехээр гаргашалдаг үйлэдбэриие ехээр хүгжөөхэ; транспорт, хүдөө ажахые, городой, хүдөөгэй хүн зониие үргэлжэдэнь электрын хүсөөр хангаха».

КПСС-эй Программа дотор тодорхойлогдоһоной ёһоор, электрын элшэ гаргалга 1970 ондо 900 миллиард киловатт-час, 1980 ондо 2700 миллиард киловатт-час болгогдохо юм.

Оронноймнай электростанцинуудай хүсэн 1970 ондо мүнөө үеынхидэ орходоо хоёр дахин дээшэлхэ юм. Тиимэһээ 1966—1970 онуудай туршада жэл бүри 20 миллион, мүн дээшээшье хүсэтэй электростанцинуудые бариха шухала (Волжско 10 ГЭС-тэй адли!). Совет засагай 46 жэл соо хэгдэһэн ажал табан жэлэй туршада хэгдэхэ.

300, 500, 800—1000 мянган киловаттын турбогенераторнуудтай 2,4—3,0—4,0 миллион киловатт хүсэтэй мангтан томо тепловой электростанцинуудые, тэрэшэлэн 500, 1000 гаран киловаттын агрегадуудтай 5—6 миллион киловатт хүсэтэй, гаргаша багатай гидроэлектростанцинуудые бариһанай ашаар лэ электрын элшэ хүсэ гаргалга иимэ түргөөр дээшэлхэ юм.

Тус бүридөө 4 миллион киловатт хүсэтэй тон томо, алмалта ехэтэй тепловой электростанцинууд Сибириин, Хойто Казахстанай, Донбассай нүүрһэтэй газарнуудта баригдаха. Газотурбинна электростанцинууд баригдаха.

Тепловой томо станцинуудай хажуугаар 1965—1970 онуудта гаргаша багатай гидроэлектростанцинууд баригдаха, тэдэнэр 5—10 дахин хямда электрын элшэ гаргадаг болохо.

Ойрын арбаад жэлэй турша соо Ангар, Енисей мүрэнүүдтэ ехэ ехэ хэдэн гидроэлектростанци (Братска, Эрхүүгэй ГЭС-үүдһээ гадна) баригдахаар хараалагдана, хамта дээрээ 25 миллион киловатт хүсэтэй тэдэ электростанцинууд жэл соо 110 гара миллиардһаа дээшэ киловатт-час электрын элшэ хүсэ гаргаха юм.

Тэдэ станцинуудые нэрлэбэл иимэ байна. Енисей мүрэн дээрэ — тус бүридөө 5 миллион киловатт хүсэтэй Саяно-Шушенска, Красноярска, 6 миллионһоо дээшэ киловатт хүсэтэй Енисейн, Ангар мүрэн дээрэхи — Богучанска, мүн Усть-Илимскэ (тус бүридөө 4,5 миллион киловатт хүсэтэй) станцинууд баригдаха.

Гидростанцинууд Амар мүрэн дээрэ, Дунда Азиин, Казахстанай, Кавказай мүрэнүүд дээрэ мүн лэ баригдаха. Түлишөөр хомор газарнуудта, ороной түбэй, баруун районуудта ГЭС-эй хүдэлжэ эхилхэдэ, Чебоксарай гидроузелэй, Дээдэ-Камай ГЭС-эй баригдахада Волго-Кама мүрэнүүдтэ томо станцинуудые барилга дүүрэхэ юм. Печора, Вычегда гэжэ хойто мүрэнүүдэй Волга руу шудхадаг болоходо дээрэ дурсагдаһан станцинуудай хүсэниинь нилээд дээшэлхэ байха. Печора, Вычегда мүрэнүүдэй уһые гэдэргэнь урадхуулха ажал ойрын жэлнүүдтэ эхилхэ. Днепр мүрэн дээрэхи хэдэн станци ойрын жэлнүүдтэ баригдажа дүүрэхэ.

СССР-тэ атомна хэдэн электростанци хүдэлнэ. Атомай хүсэ хэрэглэхэ ажалай хямдархада шэнэ атомна станцинууд, илангаяа элшэ хүсэнэй дутамаг газарта баригдаха.

1965—1980 онуудта шэнэ элшэ хүсэн: газар дорохи дулаан, термоядерна хүсэн, наранай, һалхинай хүсэн хэрэглэгдэдэг болохо.

Электрын элшэ хүсэ дээшэлүүлхэ, бүридхэн хамтадхаха гээшэ ороноо электрын элшэ хүсөөр хангалгын гол хараа шугам мүн. Советскэ Союзда 1970—1975 онуудта энергетическэ нэгэдэмэл системэ байгуулагдаха юм.

1966 он хүрэтэр хүдэлмэриин түрүүшын шата—СССР-эй Европын хубидахи энергетическэ нэгэн ниитэ системэ байгуулагдаха, тэрэ системэдэ Түбэй, Ураалай, Урда зүгэй районууд хабаадуулагдаха. Тэрэшэлэн Эрхүүһээ Новосибирск хүрэтэр Сибириин нэгэн ниитэ системэ байгуулагдаха. Саашадаа Алас-Дурна зүгэй, Байгал шадарай, Дунда Азиин нэгэн ниитэ энергосистемэ байгуулагдаха.

Советскэ Союзые электрын элшэ хүсөөр хангаха Ленинэй хараа түсэбүүдые совет арад эгээл иигэжэ бэелүүлнэ.

(АПН).

БУРЯАД ҮНЭН
3 дахи нюур.
1964 оной декабриин 23.

БОКС

ЭРХИМҮҮД ШАНДА ХҮРТЭБЭ

Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр. Өөр хоорондын, мүн республикын чемпионой хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө энэ үдэр дала гаран боксернууд рингдэ гаража, хоорондоо тулалдаа. Эгээн түрүүлэн эдиршүүл мүрысэжэ, өөр хоорондын дунда наадажа, боксын һайн техникэ харуулагшадынь түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадалсаха эрхэ олоно. 42 боксерой дундаһаа нэгэдэхи разрядтай Владимир Чащин, Валерий Авдюшев, Владимир Бердников болон бусад һайн техникэ харуулжа, түгэсхэлэй нааданда хабаадалсаха болоно. Эдиршүүлэй удаа 18—19 наһатай боложо ябаһан залуушуул хойно хойноһоо һубарилдан рингдэ гаража, баһал түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадалсаха эрхэ олохын түлөө шанга тулалдаагаар наадаяа эхилнэ. «Спартак» бүлгэмэй боксёрнууд Геннадий Краснопеев, Геннадий Авраев, Владимир Гребенников, «Ажалай резервын» — Ринчин Чимитов, «Локомотивай» Амур Ширапнимбуев, Геннадий Халтаев, «Буревестник» бүлгэмэй Владимир Бужигеев гэгшэд үетэн нүхэдэйнгөө дундаһаа боксын техникэ һайнтай байһаараа шалгаржа, хоорондоо республикын чемпионой нэрэ зэргэ буляалдаха эрхэ олоһон байна.

— Арһан бээлэйн эзэд — эрэшүүл «Ажалай резервын» Владимир Улзетуев, «Буревестнигэй» Владимир Балдуев гэгшэд наадахань, — гэһэн соносхол бултанай анхарал татана. Гурбан раундын туршада наадаһан эдэ хоёрой Улзетуевынь шадамар бэрхээр тулалдажа, нүхэрөө очкогоороо диилэнэ. Эдэнэрэй удаа республикын үнинэй боксёрнууд Николай Хабалов (Закаменск) Сергей Банзаракцаев («Спартак») хоёр рингдэ гаража наадахадаа, олоной һайшаал магтаалда хүртэнэ. Алиниинь алин гэшэгүй һайнаар наадаһан эдэ хоёрой дүн гаргахада Хабаловынь шүүһэн байшоо. Эдэнэрэй удаа рингдэ гараһан Владимир Цырендондуков, аха дүү Бато, Николай Нимаевууд, Анатолий Михеев, Николай Гладышев, Валерий Турлай гэгшэд ёһотойл һайн техникэ, наадаараа бултанай анхарал татана.

— Рингын улаан буланда «Локомотив» бүлгэмэй түлөөлэгшэ, СССР-эй спортын мастер Василий Иванов, хүхэ буландань «Буревестник» бүлгэмэй түрүүлэгшэ Яков Цу Юсен, — гээд соносхоходонь сугларагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтана.

Боксын һайн техникэ харуулдагаараа олондо мэдээжэ болоһон спортын мастер Василий Иванов энэ үдэр тэбхэр зуудахи уулзалгаяа үнгэргэжэ ябаһан. Нүгөөдэнь — 52-һоо 47-донь диилэжэ гараһан Зүүн Сибириин технологическа институдай студент Яков Цу Юсен нүхэртөө тиимэшье бэлээр дүрөө буляалгахаар бэшэ янзатай, гурбан раундын туршада яһала һайнаар, сэбэрээршье наадаа. Дүн гаргахада спортын мастер очкогоороо диилэһэн байба.

Мүрысөөнэй гурбадахи үдэрэй түгэсхэлэй наадан. Гурбан үдэрэй туршада эсэхэ сусахые мэдэнгүй, хоорондоо мүрысэ мүрысэһөөр түгэсхэлэй нааданда хүрэжэ ерэһэн эдиршүүл рингдэ дуудагдажа, чемпионой нэрэ солодо хүртэхөөр наадала эхилнэ. Эндэ «Ажалай резервын» Геннадий Батурин, Валерий Чащин, Иван Нагаслаев, Валерий Авдюшев, Владимир Бердников, Илья Лиженский, Александр Кравченко гэгшэд алдаршажа, республикын чемпион гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнэ.

Ургажа ябаһан залуушуулай дунда болоһон мүрысөөндэ Закаменск городһоо ерэһэн Борис Айшеев, «Ажалай резервын» Ринчин Чимитов, «Спартагай» Геннадий Краснопеев, Геннадий Авраев, Владимир Ольховатский, «Буревестник» бүлгэмэй Николай Имисхенов, Терентий Трофимов, «Труд» бүлгэмэй Валерий Улымжиев, «Локомотивай» Геннадий Халтаев гэгшэд городой үнгэрэгшэ жэлэй чемпионуудые диилэжэ, республикын чемпионой нэрэдэ хүртэнэ.

Рингдэ гараһан 18 эрэшүүлэй юһэндэнь республикын чемпион гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо. Эндэ спортын мастернууд Владимир Ильин, Валерий Кондаков гэгшэд боксын яһала һайн техникэ, наада харуулжа, чемпион болоно. Спортын мастернууд Валерий Кондаков Александр Емельянов хоёрой наадан алишье боксернуудай тулалдаанһаа гоё һайханаар үнгэрөө. Республикын үнинэй боксернуудай нэгэн Михаил Шантанов энэ үдэр спортын мастерта мүхөөгөө абтахагүй байшоо. Гурбан раундын туршада наадаһан Михаил спортын мастер Ивановые очкогоороо диилэжэ, чемпион гэһэн нэрэ солодо хүртэжэ, олоной һайшаал, магтаалда хүртэнэ.

Нүгөөдэ боксернууд гэхэдэ, аха дүү Бато, Николай Нимаевууд, Анатолий Михеев, Валерий Турлай, Евгений Гуров, Илья Грязнов гэгшэд ёһотойл арһан бээлэйн эзэд болоһоноо харуулжа, республикын чемпионууд болоһон байна. Командануд хоорондын дүн гаргахада «Буревестник» бүлгэмэй команда түрүүлжэ, республикын спортын бүлгэм болон эмхинүүдэй союзай соведэй дамжуулгын кубогта хүртэбэ. «Труд», «Спартак» бүлгэмэй командануд хоёрдохи, гурбадахи һуурянуудые эзэлээ. Залуушуулай командануд сооһоо «Труд», «Буревестник», «Локомотив» бүлгэмэйхид түрүүшын гурбан һуури эзэлһэн байна. Республикын түрүү һууриин түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ «Урожай» бүлгэмэй мэдээжэ боксернуудай хабаадалсаагүйнь халагламаар.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

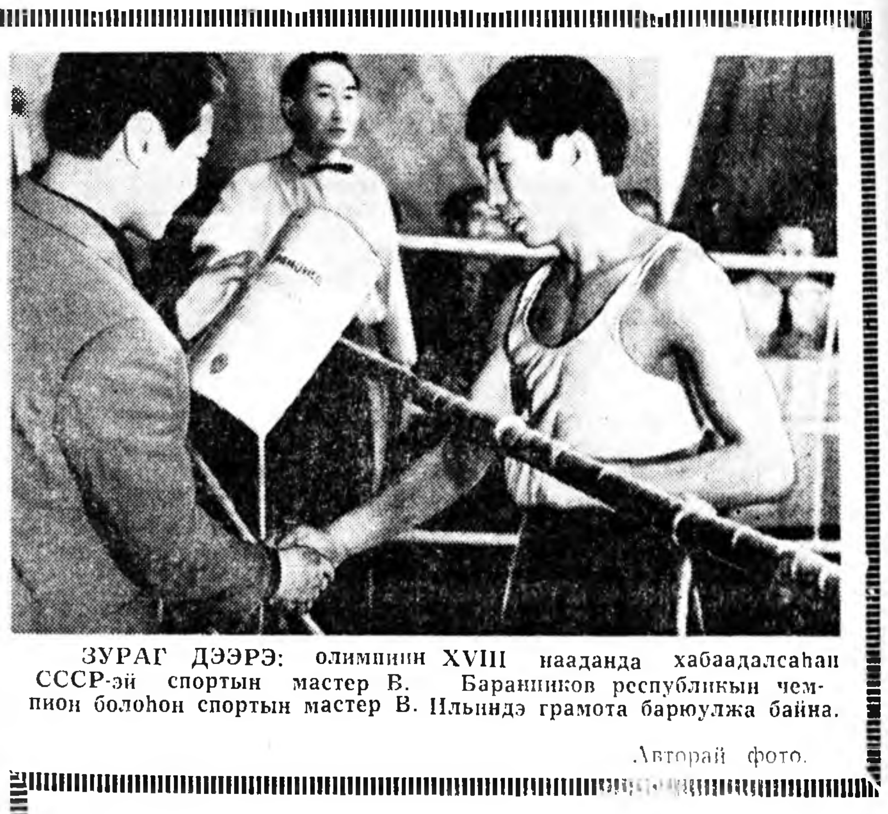

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: олимпиин XVIII нааданда хабаадалсаһан СССР-эй спортын мастер В. Баранников республикын чемпион болоһон спортын мастер В. Ильиндэ грамота барюулжа байна.

Автораһ фото.

ШАСАРГАНЫН ПЛАНТАЦИ ДЭЭРЭ...

Хүнэй бэедэ шасарганын туһа нүлөө үзүүлдэг тухай хэн мэдэхэгүйб даа. Он жэлнүүдэй үнгэрхэ бүри шасаргана үйлэдбэрилхэ шэнэ заводууд байгуулагдажа байнхай. Манай республикын Химнэ голой эрьеэр хэдэн зуугаад гектар талмай дээрэ байгаалиин баялиг шасаргана элбэгээр ургажа байдаг юм. Хоёр жэлэй саада тээ эндэ голой нэрээр нэрлэгдэһэн шасарганын ургаса хуряажа абаха тусхай совхоз байгуулагдаһан һааб даа. Ургасын муухаа боложо, тус совхоз үнгэрэгшэ жэлдэ шасаргана багаар суглуулһан юм. Харин энэ жэлдэ хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар, ехээршье ургажа, шасаргана хуряажа абалга түлэг дүндаа ябажа байна.

Ургаса хуряалга дээрэ мүнөө 150-һаа дээшэ хүдэлмэришэд хабаадуулагдажа, намарай хэшэг хуряажа, совхозойнгоо складта оруулжа байнхай. Эндэһээ үйлэдбэрилэгдэхөөр Улаан-Үдэ, Үнэгэтэйн урэ-жэмэс бүйлүүлхэ заводто эльгээгдэнэ. Мүнөө эдэнэр 200-гаад тонно шасаргана дурсагдагша предприятинуудтаа эльгээгээд байна.

Жэл бүхэндэ баян ургаса хуряажа абахын тула совхозой хүдэлмэришэд шасарганын талмай мянгаад гектараар ургадхахын тула, эмхидхэлэй хүдэлмэри хэжэ эхилбэ. Тиигэжэ совхоз жэлдээ 500—600 тонно шасарганын баян ургаса хуряажа, республика дотороо шасарганын шүүһэ, тоһо элбэгжүүлхын түлөө шармайн оролдожо байна ха юм.

Н. АЛЕКСАНДРОВ.

САГАЙ УЛАРИЛАЙ ХУБИЛАЛТА

(Дэлхэйн байгаалиин уларил тухай эрдэмтэдэй һанамжа)

АФРИКА ГҮ, АЛИ ЕВРОПО ГҮ?

Мүнөө үе сагай хүн зон хадаа дэлхэйн байгаалиин уларилай ехээр хубилжа байһаниие ажаглан гэршэлэгшэд мүн болоно. Англиин мэргэжэлтэдэй хэлэдэгэй ёһоор, мүнөөнэй дунда зэргын наһанай хүн дэлхэйн бүмбэрсэг дээрэ мянган жэлэй туршада нэгэ дахин болодог айхабтар гайхалтай уларилые үзэхэ дүүрэн арга боломжотой. Газарай гол эрьесын хубилһан ба радиациин дээшэлһэн дээрэһээ манай түбиин байгаалиин уларил яаха аргагүй хубилжа, Африкынхидал адлирхуу болохо юм гээд зарим эрдэмтэд багсаадаг байна. Тиимэһээ Рейн мүрэнэй эрьеэр хүнэй ябашагүй джунгли ургаха, Варшава городой оршондо эреэн гүрөөһэ агнахада болохо бшуу. Байгаалиин уларилда «ехэ хубилалта» ерэхэ зуун жэлэй үедэ боложошье магад.

Биологуудай дурадхадаг багсаамжа иимэ: 1980 он—халуун ороной ургамалай Европодо ургажа захалха үе байха, 1990 оной үе багаар, тодорхойлбол, 1995 он болотор хоёр зунай туршада Скандинавида газар дорохи уһанай хэмжээн үзэгдөөгүй ехээр бага болохоор хүлеэгдэнэ. Иимэһээ хүн гээшэ далайн уһанһаа эдихэ уһа абаха аргые мүнөөнһөө түргэдхэхэ ушартай. 2055 онһоо Европын бүхы оронуудай газар дайдада халуун ороной амитад бии болохоор багсаагдана гээшэ. Энэл үе сагаар Европо халуун орон гэжэ тоологдодог болохо зэргэтэй.

Гэбэшье Европын бүхы эрдэмтэд энэ багсаалтые зүбтэй дээрэ тоолоногүй. Байгаалин уларилай «хубилалта» 350 жэлһээ бага бэшэ саг соо болохо юм гээд нэгэ зарим эрдэмтэд тоолоно. Эдэнэр дэлхэйн байгаалиин уларилда радиациин нүлөөлдэг байһан дээрэһээ иимэ ушар тохёолдохо гээд тоолоно. Геофизигүүдэй багсаадагай ёһоор, радиоактивна тооһон дэлхэйн полюсуудай дээгүүр бөөгнэрэн, дэлхэйн бүмбэрсэгэй магнитна полинуудта татан абтана. Тиихэлээрнь радиациһаа аршалдаг полюсуудтахи халхабшанууд температурын дээшэлгэһээ манай дэлхэйе хамгаалжа шадахаяа болино.

Гэхэтэй хамта Газарай гол эрьесын уголай заахан хэлтыһэн ушар ехэ удха шанартай байха юм. Замбуулинай элдэб ушарал Газарай саашанхи хуби заяанда, тэрэнэй уларилда ямараар нүлөөлхэ байһандань ехэ һэжэг түрэгдэнэгүй, харин радиоактивна тооһон гээшэ оройдоошье шэнжэлэгдээгүй зүйл болоно гээшэ.

Мүнөө үеын хүн зон манай дэлхэйн түүхын хубилалтата сагай хоорондо байна. Энэ асуудалаар эрдэмтэдтэй ямаршье мэргалта байхагүй. Иимэ хубилалтын һүүлээр богонихон «дулаан» уларил ерэжэ, газарай «мүльһэн бүһэлүүрые» хайлуулжархиһан байна. Айхабтар ехэ эдэ хубилалтануудай һүүлээр дахин хүйтэн уларилай ерэхые хүлеэжэ боломоор.

Италиин метеорологууд дэлхэйн уларилай хубилалтые батадхахын тула 1964 оной зуниие гэршэ болгохоёо оролдогдоно. Үнэхөөрөөшье 1964 оной июнь, июль һаранууд. Урда Европын хэдэн зуун жэлэй түүхэдэ эгээл дулаан һаранууд байгаа. Һүүлшын зуун жэл соо август һара Францида эгээл халуун һара болоо.

Хэрбээ Европын эрдэмтэдэй урид хараалһан багсаамжын ёһоор иимэ ушар байдалай болоо гээшэ һаа, Африка Европо хоёрой хоорондо байгаалиин уларилай талаар ямаршье илгаагүй болохо сагые бидэнэр үзэхэ байнабди.

ТЕРМОМЕТРЭЙ БИИ БОЛОҺОН САГҺАА

Эдэ багсаамжануудые юугээр тайлбарилалтайб? Байгаалиин уларилай хубилха байһанда арсалтагүй. Байгаалиин уларилай ехэ хубилалтануудай нэгэн хүн түрэлтэнэй түүхэдэ мэдээжэ гээшэ. Теэд ямар ушар шалтагаан дээрэһээ иимэ хубилалта болоно гээшэб?

Нэгэ зарим эрдэмтэд энэ ушарые Газар Наран хоёрой хоорондохи зайтай холбодог, нүгөөдэ зариман — замбуулинай дайда ба Газарай агаартай холбодог, гурбадахи бүлэг эрдэмтэд—манай дэлхэйн бүмбэрсэгэй доторой геологиин хубилалтануудтай холбоно. Мүнөө дээрээ тус асуудалаар нэгэ тогтонижоһон һанамжа үгы байһаар.

Байгаалиин уларилай хубилалтаар аяар хоёр зуун хүдэлмэриин автор, географическа эрдэмэй кандидат ван Бучинский нигэжэ тоолодог байха юм: үе үе болоод, байгаалиин уларилай хубилдаг ушар һара Газар хоёрой татасын хүсэн ба Наранай элшэ туяагай шанга, һулаар тайлбарилагдаха ёһотой. Тэрэ татасын хүсэн өөрын онсо илгаатай долгинуудаар Газарта нүлөөлдэг. Үе үе болоод Газар, Наран, һара гурбанай нэгэ зурлаа дээрэ ерэхэдэ тиимэ долгин бии болодог. 1850 жэл бүхэндэ нигэжэ тохёолдодог байха юм. Һүүлшынь иимэ тохёолго XV зуун жэлэй түрүүшын хахадта болоһон байгаа.

1850 жэлэй туршада баһа өөрын онсо илгаатай хубилалтанууд болодог гэжэ тодорхойлогдонхой. Схемын талаар харуулха болоо һаа, дээрэ дурсагдаһан үе хоёр хуби болон хубаардаг. Нэгэдэхинь —һэрюун ба хура бороотой (300—500 жэл), хоёрдохинь — хуурай ба дулаан (1000 шахуу жэл). Хоёр хубиин хоорондо зууһаа гурбан зуу, дээшээшье жэлээр дамжажа магад.

Байгаалиин уларил нэгэ хүнэй наһан соо нилээд хубилжа болохо. Бучинскиин бодомжолһоной ёһоор энэ ушар Наранай элшэ туяагай хүсэнһөө дулдыдана. Тиимэһээ сагай дулааралга хадаа нэгэ гү, али хэдэн зуун жэлэй үеын хубилалта байхадаа дүтэ.

Мүнөө сагай байгаалиин уларилай дулааралга хадаа термометрэй бии болоһон сагһаа хойшо эгээл ехэ хубилалта мүн гэжэ олонхи шэнжэлэгшэд тоолоно.

Уларилай хубилха болзорой талаар эрдэмтэдэй һанамжанууд адли бэшэ. Ленинэй шангай лауреат, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент Михаил Будыко гэгшэ дэлхэйн бүмбэрсэгэй бүхы мүльһэнэй хайлаһан хойно Европын уларил түргөөр хубилха ёһотой гээд хэлэдэг байна. Дэлхэйн бүмбэрсэгэй мүльһэн бүһэлүүр Наранай радиациин 80—90 -процентыень бусаадаг. Хэрбээ дэлхэйн бүмбэрсэгэй бүхы мүльһэниинь хайлашоо гээшэ һаа, Наранай тэрэ ехэ элшэ туяае уһан далай бэедээ шэнгээн абаха баатай боложо, дулаан уларилай ерэхэ зайлашагүй.

— Европодо тиимэ дан түргөөр халуун ороной байгаалиин бии болохо гэдэг һанамжые зүбшөөхэ аргамни үгы,—гээд Иван Бучинский хөөрэнэ.—Үнгэрһэн зун үнэхөөрөөшье халуун байгаа. Жэшээнь, 1855 оной июньдэ Киевтэ һарын дунда зэргын хэмээр 21,9 градус болоһон байхадань, байгша оной үнгэрһэн июньдэ 22,5 градус халуун болоо. Эгээл зүб документнүүдэй үндэһөөр 1812 онһоо хойшо 1964 онойхидол адли халуун болоогүй байна. Һүүлэй 160 жэлэй үеын тоо баримтануудые согсолоод байхадаа Европодо саашадаа үшөө дулаарха гэһэн тобшолол хэһэн байнаб. Теэд Баруун Европын эрдэмтэдэй хэлэдэгтэл адляар дулаан уларил тиимэ түргөөр ерэхэгүй.

Минии һанахада, уларилай хубилалтагада радиациин нүлөө ехэ бэшэ юм. Юрын нэгэ залинта сахилгаанай болоходо водородно 10—15 бомбын тэһэрһэнэй зэргэ хүсэн гарадаг байна. Тиимэһээ ядерна тэһэрэлгэнүүд агаарай байдалые тиимэ схээр хэр хубилгажархихаб даа.

РАДИОАКТИВНА ТЭҺЭРЭЛГЭ БОЛОХОГҮЙ

Африкын байгаалиин уларилай ондоо түбидэ дабшан нүүхэ асуудалда тон болгоомжотойгоор хандаха талаар үшөө хоёр һанамжа бии.

Элитэ биолог, УССР-эй Наукануудай академиин академик Дмитрий Зверев нигэжэ мэдүүлнэ:

—Минии һанамжаар, байгаалиин уларилай хубилалта Наранай радиаци ба агаартахи углеродой бүридэлһөө дулдыдаха ёһотой. Тэрэ бүридэлэй агаарта мүнөө үе сагайхиһаа ехэ байхадань Украинын тала дайдада хилээмэнэй модон, африканска акаци ургадаг, жираф болон страусууд бэлшэн ябадаг байгаа. Тиимэ ургамал болон амитад манай түбидэ дахин бусажа ерэхэ саг болохо гү? Боложошье магад. Гэбэшье оло мянган жэлэй үнгэрһэн хойно гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Теэд хэды тиимэ байгаашье һаань, байгаалиин уларил маниие бэшэ, харин бидэнэр тэрэниие хубилгахабди гэжэ бидэ гүнзэгыгөөр этигэдэгбди.

Украинын ССР-эй Наукануудай академиин академик, УССР-эй Наукануудай академиин геофизикын институдай директор Серафим Субботин нигэжэ мэдүүлнэ:

— Манай дэлхэйн байгаалиин уларил хубилжа болохо, теэд дан тиимэ богонихон болзор соо бэшэ заб даа. Наранай радиациин хубилалта тухай баримтанууд иимэ яаралтай тобшолол хэхэ эрхэ олгоногүй.

Зүгөөр 1958 ондо болоһон геофизическэ жэлэй үедэ Наранай элшэ туяагай эгээл ехэ байхань тэмдэглэгдэһэн гээшэ. Тэрээнһээ саг зуура магнитна ехэ шуурган болоһон. Мүнөө жэл ерэхэ бүри Газар дулаасана. Энээниень юугээр тайлбарилнаб гэхэдэ, дэлхэйдэ радиоактивна зүйл бүри ехэ болоно. Гэхэтэй хамта хэдэн миллиард жэл болоод Газарай дулаан улһан дууһажа, дахяад хүрэхэ саг ерэхэ юм.

Хэды ехэ хубилалтануудай боложо байбашье һаань, хүн гээшэ өөрөө шэнэ уһан далай байгуулна, хооһон элһэн губиие сэсэрлиг болгоно, гол мүрэнэй урасхалые гэдэргэнь тэхэрюулнэ, хэдэ мянган гектарта ой модо ургуулна. Энэ эгээл шухала, хүн өөрынгөө хүсэ шадалаар өөртөө таатай уларил ойрын сагта байгуулха аргатай болохо байһандань найдамтай.

Валерий ГРУЗИН.
(АПН).

ШАТАРШАДАЙ КЛУБ

Буряадай эрдэм шэнжэлэлгын комплексно институдай хүдэлмэрилэгшэд сулоотай сагтаа шатараар наадажа байдаг юм. Тэдэнэй дунда мастерта кандидат А. Н. Сумкин, нэгэдэхи разрядтайшуул А. И. Уланов, Е. М. Залкинд, Г. Л. Санжиев, Б. Д. Цыбиков болон бусад бии. Үнгэрэгшэ жэлдэ «Буревестник» бүлгэмэй түрүү һууриин түлөө наадаһан эдэнэр эрхимлэжэ, чемпион болоо һэн. Мүн энэшье жэлдэ республикын түрүү һууриин түлөө «Буревестник I» командада оруулагдажа наадаһан институдай шатаршад түрүү һууринуудай нэгые эзэлһэн байна. Зүгөөр институдай шатаршадай дунда эхэнэр шатаршад үсөөн юм.

Һаяхан институдай профсоюзай местком шатаршадай клуб эмхидхэхэ гэһэн үүсхэл гарһаһан байгаа. Тиигэжэ институдай дэргэдэ шатаршадай клуб эмхидхэгдэжэ, правлени һунгагдаба. Мастерта кандидат В. Власов ударидажа, тус клубта тренерээр ажаллаха болонхой.

М. ЗОНХИЕВ.

„Вопросы истории КПСС“ журнал шэнэ жэлдэ

Манай партиин, уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй түүхэ шудалан үзэхэ гээшэ научна үзэл бодолтой болохо, коммунис ёһо гурим дэлгэрүүлэн заншуулха, пролетарска интернационализмын үзэл бодолые дэлгэрүүлхэ шухала нүхэсэл мүн. Манай ороной бүхы дээдэ һургуулинуудта КПСС-эй түүхэ хадаа гол предмедүүдэй нэгэниинь болонхой.

«Вопросы истории КПСС» гэжэ журнал багшанарта, пропагандистнуудта, партийна хүдэлмэрилэгшэдтэ, манай партиин баатарлиг түүхэ шудалдаг бүхы хүнүүдтэ аргагүй туһатай юм. Энэмнай КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи марксизм-ленинизмын институдай орган, манай орондохи партийна түүхын гансахан журнал юм.

1965 ондо энэ журнал ямар материалнуудые толилхоб?

Партиин XX, XXI, XXII съездүүдэй шиидхэбэринүүдэй, КПСС-эй шэнэ Программын гол ёһонуудһаа гараһан партийна түүхын, теориин шэнэ шэнэ асуудалнуудые харуулха гээшые шухала зорилгодоо тоолоно. СССР-тэ социализм ба коммунизм байгуулгаар КПСС-эй дүй дүршэл согсолһон статьянуудые, материалнуудые гаргажа ургэлжэлүүлхэ юм. Теориин асуудалаар Ленинэй бэшэһэн юумэнүүдые, социализм ба коммунизм байгуулхын түлөө совет арадай, КПСС-эй тэмсэлдэ В. И. Ленинэй үүргые, мүн дэлхэйн коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэхи үүргые журналай хуудаһануудта улам үргэнөөр харуулагдаха.

Дэлхэйн социалис системые улам бэхижүүлхын, бүхы оронуудай коммунистнуудай жагсаалые улам бата бэхи болгохын түлөө КПСС болон аха дүүгэй бусад партинуудай тэмсэл харуулһан, мүн дэлхэйн коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй түүхын асуудалнуудаар уншагшад ехэ һонирходог байна. Энэ эрилтыень дүүргэнгээ дээрэ дурсагдагша асуудалнуудта журнал ехэ анхаралаа табидаг болохо.

Ганса хүндэ һүгэдэн шүтэхэ ябадалай муу хойшолонгуудые усадхан үгы болгохо, ганса хүнэй һаналаа баадхаха, хуушарһан үзэл баримталха ябадалые зайсуулха, энээнтэй холбоотой муу арга методүүдые усадхаха хэрэгтэ журналай редакци ехэ анхаралаа табидаг байгаа, энэшье жэлдэ табиха байна. Манай партиин түүхые буруугаар харуулһан буржуазна эрдэмтэдэй хараа бодолые буруушааһан статьянууд номерһоо номер бүхэндэ толилогдохо юм.

Ерэхэ жэлдэ энэ журнал хадаа багшанарта, пропагандистнуудта туһаламжа болгон олон статьянуудые, методическа зүбшөөлнүүдые саг үргэлжэ гаргадаг болохо, мүн шэнэ номуудта рецензи үгэжэ байха юм.

«Үе саг, хүнүүд, баримтанууд» гэһэн тусхай гаршаг доро манай партиин ба гүрэнэй элитэ ажал ябуулагшад тухай, совет засаг байгуулхын түлөө, социализм ба коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлдэ баатар габьяа гаргаһан коммунистнууд тухай шэнэ материалнуудые толилхо.

Ерэхэ 1965 ондо К. Марксын, Ф. Энгельсын, В. И. Ленинэй шэнэ документнүүд, партийна түүхын шухала шухала документнүүд, В. И. Ленин тухай материалнууд, КПСС-эй түүхын олон ботитой номуудһаа бэлдэгдэһэн материалнууд журналай хуудаһануудта толилогдожо байха.

«Вопросы истории КПСС»
журналай редакци.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО

ОАР ИРАК ХОЁРОЙ „ПОЛИТИЧЕСКЭ НЭГЭДЭМЭЛ ХҮТЭЛБЭРИ“

КАИР, декабриин 21. (ТАСС). Нэгэдэл тухай Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын болон Ирагай хоорондо энэ оной майн 26-да баталагдаһан хэлсээнэй ёһоор саг үргэлжын хамтын органой байгуулагдаһан тухай эндэ соносхогдоо. Энэ органдо «Политическэ нэгэдэмэл хүтэлбэри» гэжэ нэрэ үгтэһэн байха юм. Хоёр ороной хоорондохи конституционно болон политическэ нэгэдэлые бэелүүлхэ талаар шухала хэмжээнүүдые абаха гээшэ тус органой зорилгонь болоно.

МЕН агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, «Политическэ нэгэдэмэл хүтэлбэридэ» 25 хүн, тусхайлбал, ОАР-ай президент Гамаль Абдель Насер, Ирагай президент Абдель Салям Ареф, хоёр гүрэнэй премьер-министрнүүд, вице-президентнүүд, ОАР-ай премьер-министрэй орлогшонор, ОАР-ай Национальна суглаанай түрүүлэгшэ, Ирагай юһэн министр, тэрэшэлэн Египедһээ Иргта байдаг элшэн сайд, Ирагһаа ОАР-та байдаг элшэн сайд ороһон байха юм.

КПГ-гэй ЦК-гай пленум

БЕРЛИН, декабриин 21. (ТАСС). Германиин коммунис партиин Центральна Комитедэй IV пленумэй болоһон тухай коммюнике «Дейчер Фрейхейтсэзендер—904» гэжэ радиостанци дамжуулаа. «Манай национальна политикын болон 1965 оной һунгалтын урда тээхи тэмсэлэй гол асуудалнууд тухай» КПГ-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Макс Рейман пленум дээрэ элидхэл хээ. Ерэхэ жэлдэ бундестагта һунгалтын болохоо байһантай дашрамдуулан, КПГ-гэй һунгалтын урда тээхи программые зохёожо, толилхыень политбюродо Центральна Комитет даалгаа.

Баруун Германиин түрмэнүүдтэ зобожо түлижэ байһан партиин гэшүүдтэ, эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдтэ бултандань аха дүү ёһоор талархажа байһанаа КПГ-гэй ЦК элирхэйлэн мэдүүлээ. ФРГ-дэ полицинхидэй хэдэг хашалта хэһээлтэдэ эсэргүүсэн, арестовалагдаһан коммунистнууд болон эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдые сулөөлхын түлөө, Германиин компартиин элитээр ажал ябуулгаяа эрхилхэ эрхые һэргээхын түлөө, тэрэшэлэн нацис гэмтэдые мүрдэн сүүдлэлгые болюулгада эсэргүү тэмсэлые КПГ улам шангадхаха гэжэ Центральна Комитет тэдэниие найдуулаа.

Коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөө бэлдэхэ талаар редакционно комиссиие 1965 оной мартын 1-дэ зарлахые зүбшөөжэ байһан тухайгаа Центральна Комитет мэдүүлээ.

Үндэһэ яһанай илгаа гаргалгые буруушаана

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 21. (ТАСС). Политическэ асуудалнуудаар юрэнхы үгэ хэлэлгэ ООН-ой Генеральна Ассамблейн үглөөнэй пленарна заседани дээрэ үргэлжэлүүлэгдээ. Урда-Африканска республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Мюллер түрүүлжэ үгэ хэлэхэдээ, өөрынгөө правительствын бэелүүлдэг үндэһэ яһанай илгаа гаргаха политикые зүбтүүлхэ гэжэ удаан саг соо шашаа. Энэ политикые шоо үзэн буруушаажа байһан тухайгаа Ази, Африкын залуу гүрэнүүдэй бүхы түлөөлэгшэд, тэрэшэлэн социалис оронуудай түлөөлэгшэд энэ трибунаһаа элирхэйлэн мэдүүлһэн юм. Эдэ мэдүүлгэнүүдыень Урда Африкын дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсаһан ябадал болоно гэжэ харуулхые Мюллер оролдоо.

Мюллерэй үгэ хэлэжэ байха үедэ Африкын бүхы гүрэнүүдэй болон Азиин олонхи оронуудай делегацинууд зал сооһоо гаража ошоо.

Удаань Цейлоной делегациие толгойлогшо Гуневардене үгэ хэлэхэдээ, нигэжэ онсолон тэмдэглээ. Экономическа болон стратегическэ ямаршье һанамжанууд колониальна ёһо гуримые саашадань үлөөхэ ябадал зүбтүүлжэ шадахагүй. Португалиин болон ЮАР-ай колониальна, үндэһэ яһанай илгаа гаргалгын политикые тэрэ буруушаагаа. Урда Вьетнамдахи байдал тушаа Цейлоной делегат ехэ анхарал хандуулһан байна. Урда Вьетнамай диилэнхи олонхи хүн зоной бэеэ дааһан байдалтай болохые, амгалан тайбанаар ажаһуухые эрмэлзэдэгыень харада абангүйгөөр ямаршье шиидхэбэри гаргахын аргагүй гээд тэрэ хэлээ. ООН-до түлөөлэгдэхэ КНР-эй эрхые һэргээхэ шухала гэжэ Гуневардене хэлэһэн байна. Худалдаа наймаанай болон хүгжэлтын талаар Женевскэ конференциин һанамжа, дурадхалнуудые бэелүүлхэ гээшэ үгаа шухала удха шанартай гээд, Цейлоной түлөөлэгшэ онсолон тэмдэглээ.

Конгын арадта эсэргүү хэриин зэбсэгтэ интервенциие, Зүүн-Урда Азида, тусхайлбал, Урда Вьетнамда хэгдэжэ байһан хэриин интервенциие Румыниин гадаадын хэрэгүүдэй министр Мэнэску буруушаагаа. ООН-до түлөөлэгдэхэ КНР-эй хуулита эрхые дары һэргээхэ тухай тэрэ эрилтэй хэһэн байна.

Балканиие амгалан ёһоной, хариисаа холбооной зоно болгохо тухай договор батлаха тушаа ООН-до 1957 болон 1959 онуудта өөрынгөө оруулһан дурадхалые Румыни урда мэтэ баримталһан зангаараа гээд, Мэнэску онсолон тэмдэглээ. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха талаар Советскэ Союзай дурадхаһан программа баталан абтаа һаа, түүхэтэ удха шанартай байха һэн гээд тэрэ заагаа.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Хонишодой халуун хаһа» гэһэн түрүү бэшэг; 1964 оной декабриин 20-ной байдалаар республикын колхоз, совхозуудай, бусад ажахынуудай гүрэндэ һү тушааха ба худалдаха түсэбэй дүүргэлтэ тухай мэдээн; арадай ажахын ашаа шэрэхэ жэлэй түсэб дүүргэһэн тухай уһан замшадай элидхэл.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Герасимовска хүдэлөө шэнээр дэлгэрүүлэе» гэһэн В. Дубровскиин статья; «Уран зохёолшодой съездые угтуулан» гэһэн рубрика доро Буряадай АССР-эй уран зохёолшодой союзай түрүүлэгшэ Н. Балданотой хэһэн хөөрэлдөөн.

Гурбадахи хуудаһанда: үнгэрһэн недели соо редакцида ерэһэн бэшэгүүдэй шэнжэлэл, уншагшадай эльгээһэн бэшэгүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: спортын һонин; Б. Шантанов Москвада болоһон буряадай студентнүүдэй вечер тухай бэшэнэ; ТАСС-ай информацинууд.

БУРЯАД ҮНЭН

4 дэхи нюур.
1964 оной декабриин 23.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственный—47-59, 35-14, промышленный—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: партийной жизни—40-49, идеологический—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25-41, 33-30, информации—34-05 и переводов—24-74.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00303. Зак. № 1265.